

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Problematika zlatého standardu

Lukáš Slavík

© 2013 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Problematika zlatého standardu" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Dana Stará, Ph.D. za poskytnutí rad a informací, které jsem použil při zpracování této práce.

Problematika zlatého standardu

Issue of Introducing of Gold standard

Souhrn:

Zlatý standard je v současné době v ekonomickém světě velmi diskutovaným tématem. Od jeho zavedení očekávají někteří ekonomové stabilizaci trhu a bankovního sektoru, jenž se nyní potýká s ekonomickou krizí.

Podstata problematiky zlatého standardu je, že funguje jako samo regulující systém, který vyrovnává obchodní bilanci. Tam, kde je přebytek obchodní bilance dochází zvyšování objemu zlata v zemi a naopak. Má svůj psychologický efekt, neboť zvyšuje důvěru k trhu, kde je zaveden. Měna, která je vázaná na zlatý standard není ohrožena inflací ani následnými spekulativními útoky.

Na druhou stranu jeho jasná rigidita je mu osudnou. Zlatý standard byl v minulosti vystaven mnoha krizím, jenž měl regulovat, ale politická vůle byla vždy silnější a v krizových situacích vždy prosazovala národní zájem nad zájmem společenství používající zlatý standard. Tento závěr by pro nás měl být určující, neboť zlatý standard a jeho dnešní analogie v podobě Maastrichských kritérií nezaručují dostatečnou imunitu tržní ekonomiky, protože nejsou závislé na ekonomech, ale na politicích.

Klíčová slova: brakteát, zlatý standard, kontinentál, Grassmanův zákon, reálná hodnota, rakouská škola, laissez-faire

Summary:

The gold standard is currently widely discussed topic in the economic world. After its introduction, many economists expect the stabilization of the market and the banking sector, which is now in the economic crisis.

The essence of the issue of the gold standard is that it works as a self-regulating system that balances the trade balance. Where the trade surplus is increasing the volume of gold in the country and vice versa. It has its psychological effect, because it increases

the confidence in the market where it is introduced. Currency that is tied to the gold standard is not affected by subsequent inflation or speculative attacks.

On the other hand, it is clear rigidity fatal. The gold standard was exposed to many past crises, which had to regulate, but the political will was always stronger and crisis situations has always promoted the national interest above the interest of communities using the gold standard. This conclusion would be for us to determine, as the gold standard and its present form in analogy konvergence criterias of Maastricht treaty crit do not ensure sufficient immunity to a market economy, because they are independent economists, but politicians.

Key words: brakteat, gold standard, continental, Grassmans law, real value, laissez-faire, austria schools

Obsah

1. Úvod	4
2. Cíle a metodika.....	5
3. Teoretická východiska	6
3.1 Peníze jako náboženství	6
3.2 Historie peněz.....	7
3.3 Přímá a nepřímá směna a peníze	8
3.4 Měna.....	9
3.5 Teorie peněz od Antiky po 19. století	10
3.6 Teorie peněz současnosti pohledem ekonomických škol.....	14
3.7 Peníze na Českém území.....	20
3.8 Zlatý standard.....	24
3.7 Podstata zlatého standardu	27
4. Praktická část.....	30
4.1 Vývoj měn v Evropě v letech 1989 - 2011	30
4.2 Vývoj zlatých rezerv ČNB	31
4.3 Kupní síla peněz a zlata v letech 1800 - 2010.....	33
4.4 Maastriská kritéria jako druh zlatého standardu	36
4.5 Měnové unie vázané na zlato	39
5. Zhodnocení výsledků.....	42
6. Závěr	47
7. Seznam použitých zdrojů	48

1. Úvod

Pře půl druhým stoletím, kdy Evropu sužovaly války, a ekonomické krize a s nimi spojené sociální problémy, vyslovil francouzský spisovatel Victor Hugo přání, kde by hlad a bída byla poražena jednou kontinentální měnou, fixně vázanou na zlato, aby nedocházelo ke spekulacím.

V současné době, kdy probíhá Euro-Atlantická ekonomická krize, se znovu diskutuje o nových mezinárodních finančních parametrech, které by tlumily rizika spojené s ekonomickou krizí. Vytvářejí se tak nové politicko-ekonomické alternativy, které mají revidovat nebo nahradit ty staré.

Mezi diskutovanými smlouvami jsou jak revize konvergenčních kritérií Maastrichské smlouvy tak současně diskutovaná smlouva o fiskální a bankovní unii. Tyto smlouvy mají za úkol vytvořit disciplínu na trhu. Jejich analogii nalezneme v mnohem starším stabilizátoru. A tím stabilizátorem byl zlatý standard. Jemu je věnována tato práce.

Zlatý standard byl poprvé zaveden v roce 1821 a do konce 19. Století ovládl celý dosavadní finanční svět. Měna vázaná na zlatý standard zajišťuje stabilitu a důvěryhodnost, a zároveň nepodléhá inflaci. Na druhou stranu její rigidní pravidla znemožňují provádění monetární politiky členskými státy.

Zlatý standard byl v minulosti vystaven mnoha krizím, jenž měl regulovat, ale politická vůle byla vždy silnější a v krizových situacích vždy prosazovala národní zájem nad zájmem společenství používající zlatý standard.

2. Cíle a metodika

Cílem práce je na základě literární rešerše srovnat pohled ekonomických škol na peníze a na zlatý standard a pojednat o jeho dnešních možnostech. V práci bude zhodnocen vývoj peněz jako platidla a uchovatele hodnoty a zváženy důvody a možnosti zavedení zlatého standardu.

Bude využita metoda studia odborné literatury. Informace budou získávány z českých i zahraničních materiálů. Aktuální informace budou čerpány z odborných časopisů a internetových zdrojů. Využita bude metoda deskripce, komparace, analýzy

3. Teoretická východiska

3.1 Peníze jako náboženství

Jak vznikaly a proč jsou peníze užitečnější než směný obchod. Je třeba poukázat na základní postulát peněz, na který se v dnešní době zapomíná. Co vede Lidstvo k tomu, aby si hráli a především se nechali ovlivňovat papírky, které nemají o nic větší hodnotu, než ty, na které rostou na stromě. Odpověď zní *Víra*.

Poukažme si jej na následujícím příkladu, který zaznamenal v roce 1903 na ostrově Yap v rámci dnešní Mikronésie americký antropolog William Henry Furness.

Furness zdůrazňuje: „*V zemi, kde potrava, pití a dokonce již hotové šaty rostou na stromech a lze je jednoduše natrhat, není snadné vidět člověka, který by se hluboko zadlužil v důsledku vysokých životních výdajů*“. Předmětem směny a zároveň uchovatelem hodnoty byli takzvané fei. Což byli silné kamenné kola. Jejich rozměry kolísaly od velikosti talíře až po rozložitost mlýnskému kamene. Kameny, ze kterých se fei vyráběla, pocházely z vápencových lomů vzdálené několik stovek kilometrů. Tento fakt velké vzdálenosti a nedostupnosti zajišťoval, že tento druh komodity byl na ostrově uznáván a používán jako měna. Za malé fei se většinou platily ryby nebo prasata. Větší měli v sobě vyvrtaný otvor, aby se tak jednoduše mohly přenést k domu nového majitele. Největší však zůstávali na stejném místě, ať už byli jakkoliv vzdáleny od svého majitele. Zde hrála hlavní roli důvěra, kdy po směně žádný jiný kmen nezpochybňoval nabyté vlastnictví.

Existovali zde i feje, které majitel nikdy neviděl. Leželi na dně oceánu. Jak jej uvedla jedna bohatá rodina. Kdy její předek před mnoha lety s pomocníky vlekli na prámu fei přivázaném ke kánoi když je zastihla hrozivá bouře. Přežili jenom díky, že posádka těžký fei odřízla od voru a ten se snesl na dno oceánu. Po návratu všichni potvrdili, že fei byl ohromný a mimořádné kvality a že nebyl ztracen zaviněním vlastníka. Díky tomuto svědectví bylo podle přesvědčení ostrovanů všeobecně uznáno, že nehoda, při níž byl kámen ztracen, je tak bezvýznamná událost, že nestojí za to, aby se dál o ní mluvilo, a že pár set stop vody by nemělo ovlivnit jeho prodejní hodnotu, protože měl všechny

náležitosti. Kupní síla tohoto kamene zůstala taková, jako kdyby se kámen opíral o zed' vlastníka domu.

Na ostrově nejsou žádná kolová vozidla a tedy žádné polní cesty, ale vždy existovali vytyčené cesty s ostatními obyvateli. Když německá vláda odkoupila Karolíny od Španělska v roce 1898, mnohé z těchto cest bylo ve špatném stavu. Náčelníkům mnohých oblastí bylo nařízeno, aby tyto cesty byly opraveny. Hrubě opracované korály však domorodcům vyhovovaly, a tak příkazy i přes jejich opakování zůstaly nesplněné. Nakonec bylo rozhodnuto, že domorodci budou pokutováni.

V jaké formě? Nakonec bylo šťastně rozhodnuto, že všechny feje budou označeny černými křížkami, aby se ukázalo, že na tyto kameny vláda uvaluje nárok. Lidé, žalostně ožebračení, se pustili do práce a opravili cestičky, že teď vypadají jako v parku. Vláda poté vyslala své agenty, aby křížky vymazali. A bylo to. Dluh byl splacen.¹

Jak tedy poznamenal Milton Friedman v úvodu své knihy *Za vším hledej peníze*, základem každé smlouvy, vztahu je důvěra chceme-li víra.

3.2 Historie peněz

Ne vždy si pod pojmem *peníze* lidé představovali kovové plíšky a barevné papíry jako my dnes. V pravěku bylo primárním úkolem zajistit si dostatek potravy. Dále pak zajistit si ochranné amulety, či nerosty obdařené zvláštní magickou mocí, které by chránili člověka před démony a zhoubnými nemocemi temných dob. U nás to byla především sůl, která měla údajně magické a léčitelské účinky. Mezi další tyto komodity nesmí chybět pazourky, kůže, hedvábí, sušené ryby, tabák, koňak, z kovů pak zlato, stříbro, bronz, železo a cín, který byl před vynálezem papíru nejpoužívanější formou peněz. Komodity na rozdíl od peněz jsou produkty jednotné hodnoty a kvality vyráběné ve velkém množství mnoha různými výrobci.

Svět starobylých říší jako byl Sumery přináší peníze v podobě pálených hliněných kousků. Každý kousek měl určitou hodnotu na rozdíl od přímé baretové směny, což byl revoluční objev. Od tuď se šířil do různých světových koutů do Egypta, Číny, či Indie. Samotný

---

¹ FRIEDMAN, M.: *Za vším hledej peníze*. Praha: GRADA, 1997, 1. vyd. s. 263.

název peníze se pak odvozuje od nejstarších římských mincí „pecunia“ což znamenalo dobytek.

Peníze jak, už bylo zmíněno může být cokoliv, čemu společnost přiřazuje nějakou hodnotu, kterou používá ke směně.

3.3 Přímá a nepřímá směna a peníze

Následující kapitola pojednává o 2 základních otázkách.

- 1) Proč se najednou z ničeho nic objevili peníze, tak jak je známe dnes?
- 2) Jaké výhody přinesl tento revoluční vynález ve srovnání se směným obchodem?

Tehdejší vyspělé společnosti se dostávaly do určitého rozumového, evolučního stádia, kdy si začali uvědomovat značnou nákladovost a problematičnost přímého směného obchodu.

Systém přímé směny byl velice nedokonalý. Bylo možno s ním obchodovat pouze se stejně ekvivalentním zbožím mezi dvěma entitami, to neslo s sebou řadu problémů, nákladů.

Uveďme si tyto směny na příkladu. Dva žáci základní školy od mámy dostanou svačinu. Jeden dostal rohlík s marmeládou, druhý se sýrem, a když zrovna má každý z nich chuť na to druhé, tak si to vymění. V tomto případě se jedná o přímou směnu neboli spotřební statek na okamžitou spotřebu. Tak by to mohlo fungovat každý den, ale co když jeden ze žáků začal držet hladovku a svačiny od maminky začal hromadit na horší časy a jelikož svačina podléhá zubu času (inflaci) bylo nezbytné vytvořit něco úplně nového, kde mohu oddalovat svoji spotřebu a také zamyšlený statek vyměnit v budoucnu za úplně něco jiného.²

---

² MAŠEK, J.: *Nepřímá směna a peníze*. Dostupný z: <<http://www.mises.cz/clanky/abct-3-8-neprima-smena-a-penize-611.aspx>>

Užitečnost peněz

V mnoha učebnicích ekonomie převažuje názor na formu peněz jako na uchovatele hodnoty, ekvivalentní prostředek směny, účetní jednotka, standard odložené platby. Dále jsou peníze přenositelné, dělitelné a trvanlivé.

Trvanlivé neboť se nemusí hned spotřebovávat nebo směňovat hned dál jako v případě baretové směny. Peníze však v dnešní době v dlouhém období podléhají zkáze důsledkem inflace a různých státních intervencí.

Největší přínos oproti barterové přímé směně je jejich dělitelnost, která otevírá zúčastněným velký prostor možností. Dochází ke směně s nekonečně možnými subjekty, do té doby se směnovalo zboží za zboží, které zase sloužilo pouze na směnu se zbožím, které potřebujeme.

3.4 Měna

Měna na rozdíl od peněz je to, co zákonodárství státu na svém území jako měnu označuje a připouští.³

Je to státem upravený druh peněz, fungující jako mezinárodní měnová jednotka, která je používána mezi ústředními měnovými institucemi. Stanovení vlastní měny vlastním státem se označuje jako Měnová suverenita. Některé státy se svojí měny vzdávají ve prospěch Měnových Unií (Evropská měnová unie, Západoafrická měnová unie, Švýcarsko – Lichtenštejnská měnová unie) či přijímají delegovanou měnu z vyšších instancí (Euro v Kosovu). Existují však i státy, které na svém území připouští vedle vlastní měny i měnu cizí (Zimbabwe, Haiti, Hong Kong).

---

³ PIKOLA, P. *Základy práva pro posluchače ČZU v Praze.*: Praha: PEF ČZU, 2011, s. 214.

3.5 Teorie peněz od Antiky po 19. století

Jak, už to tak bývá, vše začíná u antických Řeků. Byl to Aristotelés, jeden z nejhlavnějších filosofů, jehož myšlenky měli enormní, či dokonce dominantní vliv na ekonomické a společenské myšlení ve vrcholném a pozdním středověku.

Celá řecká kultura včetně Aristotela považuje vydělávání peněz za opovrhnutelný čin. Řekové pohrdali lidmi, kteří se zabývali jenom vyděláváním peněz. Člověk podle nich má vydělávat finanční prostředky k tomu, aby mu zabezpečily to, co potřebuje k tomu pravému životu, který se uskutečňuje v jeho volném čase.

Na druhou stranu Aristotelés, velebil síť vzájemně výhodných směn, která drží město pohromadě. Také si všimnul, že peníze jako prostředek směny reprezentují obecnou poptávku a drží všechny statky pohromadě. Peníze také odstraňují smrtící problém vzájemné shody potřeb, tj. situace, kdy každá strana směny musí být schopna uspokojit přání té druhé přímo. Navíc peníze slouží jako uchovatel hodnoty a mohou tak být použity k nákupům v budoucnosti.

Avšak do budoucna připravil Aristotelés velké problémy s tím, že označil půjčování peněz za úrok za „nepřirozené“. Protože nelze peníze přímo spotřebovat a jsou používány pouze pro usnadnění směny, jsou „neplodné“ a samy o sobě tak nemohou zvýšit bohatství. A protože Aristotelés považoval účtování úroku za přímý důsledek produktivity peněz, musel být úrok zásadně odmítnut jako příčící se přírodě.

Na Aristotelovu koncepci navázal dále ve 13. století Tomáš Akvinský a tvrdil, že peníze jsou nezbytné jako prostředek směny, „měřítko“ či vyjádření hodnot a účetní jednotka. Oproti Aristotelovi se Akvinský nebál myšlenky pohyblivé tržní ceny peněz. Naopak, Akvinský si uvědomil, že kupní síla peněz je nezbytně pohyblivá a spokojil se s tím, že se obvykle měnila méně, než jednotlivé ceny.

Dále zdůraznil, že peníze mají v peněžním vyjádření pochopitelně neměnnou zákonnou nominální hodnotu, což znamená, že i formální povaha peněz musí zůstat neměnná. Kupní síla peněz může kolísat kvůli změnám v nabídce statků, to je legitimní a přirozené. Avšak

pokud se držitel peněz rozhodne vytvořit rozdíly v hodnotě účtováním úroku, tak porušuje přirozenost peněz, a hřeší tak proti přirozenému právu.

Existuje také mnoho náznaků, že Akvinský byl blízký obvyklému názoru Církve své a předchozí doby, o tom, že spravedlivá cena je obvyklá tržní cena. Tento náznak je nejlépe vystižen v jeho *Sumě Theologicae* s otázkou, diskutová s Cicerem.⁴

Kupec veze obilí do oblasti postižené hladomorem. Ví, že ho brzy budou následovat další kupci s ještě větším množstvím obilí. Je kupec povinen sdělit hladovějícím lidem, že brzy dorazí další obilí, čímž by si snížil prodejní cenu, nebo je v pořádku mlčet a užít si odměny z vysoké ceny? Pro Cicera byl kupec svázán povinností odtajnit své informace a prodávat za nižší cenu. Avšak sv. Tomáš argumentoval jinak. Jelikož je příchod dalších kupců budoucí událostí, a proto událostí nejistou, Akvinský tvrdil, že spravedlnost nevyžaduje, aby kupec sdělil svým zákazníkům informaci o nadcházejícím příchodu konkurence. Může tedy prodat své obilí za převládající tržní cenu v dané oblasti, přestože může být extrémně vysoká. Akvinský samozřejmě zůstal ke kupci vlídný a tvrdil, že pokud si kupec přeje informaci svým zákazníkům přesto sdělit, jde o nesmírně ctnostný čin, ale spravedlnost to nevyžaduje.

Křesťanský středověk a její důraz na rozum v podobě scholastiky, dal počátky dnešnímu pojetí ekonomie. Jean Buridan (1300 - 1358) rektor pařížské univerzity přispěl k moderní teorii monetarismu. Nepovažoval peníze za umělý produkt státní intervence, ale poukázal, jak se peníze objevily na trhu svobodně (spontánně). Peníze podle něho nevznikaly vládními dekrety, ale procesem svobodné výměny, kdy lidé zjistili, že se tato směna dramaticky zjednoduší přijetím užitečné a obecně žádoucí zprostředkující komodity. Taková žádoucí komodita, ať je jakákoli, musí mít nejprve úlohu v uspokojování nemonetárních potřeb. Musí být snadno přenosná a rozdělitelná, musí být trvanlivá a musí mít vysokou hodnotu na jednotku váhy, tak aby její malé množství bylo dostatečně cenné pro umožnění jakékoli transakce. Tím začal Buridan klasifikovat monetární kvality

---

⁴ AKVINSKÝ, T.: SUMMA THEOLOGICA II – II, Question 77. Dostupný z:<
<http://eawc.evansville.edu/anthology/aquinas77.htm>>.

komodit, což konstituovalo první kapitoly monetárních a bankovních učebnic až do éry zlatého standardu ve 30. letech 20. Století.⁵

V 17. Století převažovala teze, že bohatství státu je úměrně závislé na akumulaci cenných kovů, jako je stříbro a zlato. Tuto tezi zastávali merkantilisté a její důsledky vedl k pádu k nejmocnější říši doby, Španělska.

Španělsko jako nejvýznamnější kolonizátor doby zabíralo rozsáhlá území dnešní Jižní Ameriky. Konfiskoval zlato a cennosti domorodým indiánům. Dále pak zahájil významnou těžbu nerostných surovin (převážně zlata a stříbra). Shromažďování tohoto konfiskovaného a vytěženého zlata způsobilo enormní nárůst inflace, avšak produktivita práce zůstala ve Španělsku stejná. To způsobilo, že španělské zboží ztrácelo výrazně konkurenceschopnost nad zbožím holandským, francouzským a anglickým. Tak se stalo, že zlato ze Španělska odplývalo do těchto zmíněných zemí. Tento argument je taky někdy znám jako *Humův zákon*.

Hume přirovnával zlato k vodě, která se také neudrží ve vyšších místech a stéká dolů, dokud není její hladina všude ve stejné výši. Zlato je jako voda a mezinárodní obchod je řečiště, kterým voda proudí. Smyslem zlata a stříbra je pouze to, aby sloužily obchodu jako prostředníci, a ne aby byly v některých zemích hromaděny v bláhové představě, že představují bohatství samo o sobě.

Na Huma navázal jeho žák Adam Smith, jehož dílo *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* se stalo Biblí Ekonomie. Vysvětluje základní fungování tržního hospodářství skrz teologickou nauku *Neviditelné ruky boží*, kde jednotlivé subjekty mají svobodnou volbu výběru, právo sledovat své vlastní zájmy a zároveň tak přinášet prospěch celé společnosti to vše za předpokladu *laissez-faire*, kdy jakákoliv světská moc nemá právo zasahovat do práv a svobod člověka.

Zaroveň Smith vytvořil z velké části teorii hodnot vycházející z principu ekvivalence. Nesmíme však zapomenout, že Velikáni Skotského osvícenství byli pod vlivem Ducha

---

⁵ WOODS, Thomas. Jak katolická církev budovala západní civilizaci. Praha: Res Claritatis 2008, s. 206.

Protestantismu, jenž vycházel z Kalvínova důrazu na práci. To se stalo jablkem sváru s katolickými ekonomickými mysliteli, kteří preferovali subjektivní teorii hodnot, podle které každý jednatel přiřazuje různé užítky, preference k různým druhům zboží. Na tento fakt se velice zapomíná. V pracích Johna Locka, Adama Smitha, Karla Marxe je tato kalvínovská determinace dosti patrná.

Karel Marx jako zakladatel komunismu a nositel kalvínského ducha převážně skrze četbu Adama Smitha je nejvíce spojován s teorií nadhodnoty. Marxova teorie nadhodnoty tvrdí, že věci se považují za cenné jen tehdy, když jim jednotlivci připouští užítkovou hodnotu. Ale jakmile jednotlivci začnou považovat konkrétní zboží za užitečné, pak se cena tohoto zboží určuje počtem pracovních hodin, vynaložených na jeho výrobu. Zde je silně obsažen materialistický přístup. Zapomíná však, že jakýkoliv výrobek prochází časovými cykly, které přináší různé míry užítku do různorodých prostorových a časových horizontů.

Přišel s pojmem nadhodnota, která patří výhradně pracovníkům, kteří spojili svoji práci s určitým výrobkem. Ty, kteří si tuto nadhodnotu přivlastňují, nazývá Marx „vykořisťovateli“. I kdyby nadhodnota existovala, stále Marx zapomíná, že výrobky „vykořisťovatel“ musí někde prodat a jakákoliv nadhodnota (tržba) vzniklá s prodejem je na trhu různá (subjektivní), má pružnou cenu při započítání různých ekonomických faktorů.

Opačný přístup než-li měli ekonomové v Protestantském prostředí zvolil Carl Mengre, který volně navázal skrze scholastiky 16. století na tomisticko-aristotelovu tradici subjektivní hodnoty.

„Předpokládejme, že by tabák náhle přestal plnit užitečnou funkci pro lidi – nikdo by ho nechtěl ani by ho už k ničemu nepotřeboval. Představme si dále, že by nějaký stroj byl určen pouze k výrobě tabáku a nemohl sloužit jinému účelu. V důsledku takového posunu v chuti lidí, kteří se odvrátili od tabáku- tedy situace, kdy by tabák ztratil svoji užítkovou hodnotu, by cena tohoto stroje rovněž klesla k nule. Cena tabáku tak není odvozena od nákladů jeho produkce. Podle teorie subjektivní hodnoty je blíže pravdě přesný opak. Výrobní prostředky spojené s výrobou tabáku odvozují svou vlastní hodnotu od subjektivní

hodnoty, kterou spotřebitelé připisují tabáku, tedy finálnímu produktu, k jehož výrobě tyto faktory slouží“.

Touto tezí nejenže Mengre rozbil Marxovu teorii nadhodnoty, ale dal tak základ novému ekonomickému směru, Rakouské škole.

3.6 Teorie peněz současnosti pohledem ekonomických škol

Ekonomie na rozdíl od Ekonomiky je hájemství filosofie. Není to exaktní věda, ačkoliv by si to mnozí přáli. Je to věda společenská, zahrnující v sobě mnoho vědních disciplín od matematiky, fyziky, historie, sociologie, práva a v neposlední řadě kulturu a mentalitu jednotlivých národů světa.

Ekonomie, je tedy živý organismus, je to dvousečný meč. Jakýkoliv zásah do ní může buď přispět k pokroku a blahobytu určitého národa, skupiny nebo naopak přinést jí naprostou záhubu, třetí cesta neexistuje.

Každá ekonomická škola má svoji filosofii, svůj pohled *jak se má dělat a implementovat* do společenského procesu. Výsledek však nikdy není předem znám. Co se osvědčilo v jednom národě, mentalitě nemusí se osvědčit v národě druhém.

Tato část bude pojednávat o současných ekonomických školách a jejich pohled na problematiku peněz. Celé minulé století jsme byli svědky, kdy se mezi sebou měnily režimy, paradigmaty, společenská dogmata stejně tak na poli ekonomie vyhrávali a prohrávali různé ekonomické školy, které značně ovlivnily a nadále ovlivňují náš život.

Klasická ekonomie

Jejími hlavními představiteli jsou Adam Smith, Thomas R. Malthus, Jean B. Say, David Ricardo, Nassau W. Senior, John Stuart Mill z nichž dva Say a Ricardo se zabývali teorií peněz.

Jean B. Say přišel s myšlenkou, že celková nabídka se rovná celkové poptávce. Levá strana rovnice je pouze jiným vyjádřením pravé strany. Say považoval peněžní směnu za

barterovou směnu (zboží za zboží). Peníze nejsou ničím jiným než prostředníkem směny – oběživem, zároveň tak popřel funkci peněz jako uchovatele hodnoty. Připouštěl pouze, že lidé drží určitou část peněz v hotovosti kvůli nutnosti zabezpečit své transakce. Tento pohled na peníze znamená, že peníze jsou neutrální vůči reálné ekonomice. Když vzroste výroba zboží, nestane se nic jiného, než že klesne cenová hladina. Když klesne zásoba peněz, opět klesne cenová hladina.⁶

David Ricardo

první ekonom, který usedl do Britského parlamentu aplikuje v teorii peněz dva přístupy: pracovní teorii hodnoty a kvantitativní teorii peněz. Jeho pojetí peněz bylo metalistické. Na hodnotu zlata aplikoval pracovní teorii. Pokud se například pracovní náklady na těžbu zlata a ražbu mincí snížily, zvýšilo to zisky z této těžby a ražby a stimulovalo její růst, dokud příliv nových peněz na trh nesnížil hodnotu peněz. Jelikož specifíkem zlata bylo, že představovala jen malý zlomek světové zásoby. Domníval se, Ricardo a podobně i David Hume, že kupní síla peněz je ovlivněna především množstvím zlata v zemi, které je zas ovlivněno ani ne tak těžbou jako hlavně saldem obchodní bilance. Ale na vysvětlení kupní síly peněz, Ricardo aplikoval kvantitativní teorii peněz.⁷

Keynesiánská škola

Škola pojmenovaná podle hlavního představitele a nositele Nobelovi ceny Johna Meynarda Keynesa, který obnovil makroekonomický přístup k analýze tržní ekonomiky. Jeho hlavní přínosem je teorie efektivní poptávky. Jeho žáky jsou R. M. Solow, James Tobin, Paul Samuelson.

Keynese můžeme považovat za nejhlasitějšího odpůrce k návratu zlatého standardu v meziválečné době. Sám ho nazývá barbarský přežitek, který v moderním kapitalismu vyvolává deflační tlaky a nezaměstnanost. Na poli teorii peněz odmítal neoklasické pojetí úrokové míry jako odměny za vzdání se současné spotřeby a tím také bezprostředně vazbu úroku na mezní produkt kapitálu. Tak popřel úlohu úrokové míry jako nástroje automatického vyrovnávání úspor a investic. Úrok považoval za čistě peněžní jev spojený

⁶ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 73.

⁷ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 94.

s preferencí likvidity. Preference likvidity je podle Keynesse spojena se čtyřmi motivy. Motivy důchodu, podnikání, opatrnostní, spekulativní. Keynes zdůrazňuje funkci peněz jako uchovatele hodnoty na rozdíl od neoklasických předchůdců.⁸

Cambridžská (neoklasická) škola

Pojmenovaná podle Alfreda Marshalla, jejímž znakem byla snaha uchovat tradici anglických klasiků – A. Smitha, D. Ricarda aj. S. Milla. Cambridžská škola měla zájem o ekonomickou rovnováhu a ekonomický blahobyt, používala metodu dílčí rovnováhy určitého trhu za předpokladu, že na všech ostatních trzích nedochází k žádným změnám. Marshallovým stěžejním dílem byla teorie užitečnosti a poptávky ve třetí knize Zásad. Marshallova teorie mezní užitečnosti byla kardinalistická. Poskytl vysvětlení: člověk dokáže měřit mezní užitečnost statku nepřímo, a sice prostřednictvím peněz. Cena, kterou je kupující maximálně ochoten za zboží zaplatit, měří jeho mezní užitečnost, zavedl pro takovou cenu pojem cena poptávky. Jednou z inovací, kterou Marshall zavedl do teorie užitečnosti a poptávky, byla cenová elasticita poptávky. Definoval ji jako procentní změnu poptávaného množství, která je vyvolána jednoprocentní změnou ceny. Tento ukazatel je užitečný pro porovnávání poptávek různých statků. Pouhý sklon poptávkových funkcí nám to neumožňuje, protože různé statky jsou měřeny v různých jednotkách. Elasticita poptávky však udává nikoliv absolutní, nýbrž procentuální změny množství.⁹

Cambridžská teorie peněz byla teorií poptávky po penězích. Měla silné mikroekonomické základy. Vysvětlovala držbu hotovostních zůstatků transakčním motivem. Tato teorie peněz uchovávala teorém o neutralitě peněz. Vycházela z předpokladu pružnosti cen a mezd a vyčišťování trhů.

Rakouská škola

Další školou, která vzešla z marginalistické revoluce ve starém Rakousku se může pochlubit takovými jmény jako Carl Mengre, Eugen von Bohm – Bawerk, Ludwig von

⁸ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 335.

⁹ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 209-234.

Mises, Joseph Schumpeter, Fridrich A. Hayek. Ne, nadarmo nám tato jména nemusí znít cize. Mnoho z nich mělo české předky Hayek (Hájek), někteří studovali a trávili prázdniny v Praze Mengre, co je však zcela zásadní, mnozí z nich byli učiteli, kteří ovlivnili budoucí pokolení českých ekonomů jako byl Alois Rašín či Karel Engliš.

Hlavními znaky Rakouské školy je jednoznačný liberalismus, soukromé vlastnictví, nedotknutelnost občanských svobod a principiálním odmítáním všech forem etatismu. Veškeré ekonomické potíže přičítají „Rakušané“ státním intervencím. Rakouská škola je dodnes zastáncem zlatého standardu a 100% krytí bankovních úvěrů rezervami.

Carl Mengre

Jeho *Základy národohospodářské nauky* vlastně znamenaly zrození rakouské školy. Menger založil svou ekonomii na subjektivistické perspektivě či vizi, že ekonomický proces je výslednicí jednání ekonomizujících jedinců. Ekonomizující člověk se snaží co nejvíce uspokojit své subjektivní potřeby a využívá k tomu všech svých dostupných prostředků a znalostí. Protože žije ve světě neúplné znalosti a nejistoty, jeho jednání není prostě omylů. Avšak učí se ze svých chyb a napravuje je. To je podstata tržního procesu. Mengerova subjektivistická vize skoncovala s klasickou představou, že politická ekonomie je vědou o bohatství a jeho rozdělování. Místo ní nastolila nové a ryze subjektivistické pojetí ekonomie jako vědy o lidském jednání.

Hodnota je subjektivní význam, který má statek pro určitého jedince. Menger připouštěl rozlišení užitné a směnné hodnoty, ale trval na tom, že obojí má subjektivní povahu.

Vznik peněz vysvětluje víceméně analogicky jako jiní ekonomové, totiž ze složitosti a obtížnosti naturální směny. Peníze nebyly zavedeny státem. Vznikly jako výsledek spontánního chování lidí – ekonomizujících jedinců, kteří hledali ekonomičtější způsoby výroby a směny.

Ludwig von Mises

Až do vydání Misesovy práce *Teorie peněz a oběživa* v roce 1912 byla teorie peněz problematickým místem rakouské ekonomie. Bylo to tím, že se předchůdcům, Mengerovy

a Bohm-Bawerkovy nepodařilo vysvětlit hodnotu peněz v souladu s teorií mezního užítku. To se podařilo až Misesovy.

Mises definoval peníze velmi široce – jako všechno, co slouží k usnadnění směny. Tvrdil stejně jako Menger, že peníze vznikly spontánně, jako výsledek jednání lidí chtějíc usnadnit svou měnu. Proto byly původně peníze z hodnotných materiálů (drahých kovů). Teprve když se peněz zmocnil stát a začal peněžní oběh řídit, objevily se poruchy v peněžním oběhu, které měly za následek i reálné hospodářské potíže – hospodářské cykly, charakterizované střídavými depresemi a inflacemi.

Joseph Schumpeter

Žák rakouské školy, který ale zcela vyniká nad ostatními svým ojedinělým přístupem. Schumpeter a stejně i jeho vrstevník J. M. Keynes, či v 19. století Malthus se zabýval „Koncem dějin“. Kladl si otázku, co bude po kapitalismu? Jaký ekonomický systém na konec zvítězí. Ačkoliv zarputilí „rakušák“, obhajující kapitalismus, jako nejlepší ekonomický systém. Na sklonku svého života konstatoval, že kapitalismu se postupně rozpadne a nahradí ho systém socialistický, vlivem intelektuálních změn ve společnosti.

F. A. Hayek

Je spjat s dílem *Cesta do otroctví*, který se stal z počátku obraným štítem proti keynesiánství ve 40. letech a následně Biblií tržního kapitalismu, na kterou se odkazovali jak Margareth Thacherová tak Ronald Regan.

Hayek považoval peníze jako jeden z nejlepších nástrojů svobody, jaký člověk kdy vymyslel. Vždyť právě peníze v současné společnosti otvírají chudému člověku fantastické možnosti – mnohem větší, než jaké se ještě před několika generacemi nabízely jen bohatým. Takto obhajoval Hayek, peníze proti ekonomické regulaci a totalitarismu.¹⁰

Podle Hayeka je jediným účinným koordinátorem výrobních a směnných vztahů v pokročilé směnné společnosti je cenový systém. Ceny jsou nositeli informací a mají nepostradatelnou funkci motivační.

---

¹⁰ HAYEK, F. *Cesta do otroctví*. Brno: Barrister & Principal, 2008, 2.vyd., s. 86.

Nejznámějším Rakušanem dnešních dob je anarchokapitalista Murray N. Rothbard, který navazuje na miseskou tradici. Peníze chápal stejně jak Mises jako spontánně na trzích vzniklý prostředek směny, bez účasti státu. Podle Rothbarda, stát peníze zmonopolizoval, čímž odebral lidu svobodu a vrhl je do otroctví.

„Banky vytvářejí peníze z ničeho a nemusí je, tak jako všichni ostatní, získávat prodejem svých služeb. Krátce řečeno, banky jsou již – a to platí v každém okamžiku – zbankrotované, ale to není, objeveno do té doby, než jejich zákazníci pojmou podezření a střemhlav započnou, run na banku. Takové bankovníctví by na skutečně svobodném trhu nemělo právo existovat stejně jako jiné formy implicitní krádeže.“¹¹

Centrální bankovníctví považuje v kapitalistickém systému jako cizorodý prvek, který vyvolává hospodářské potíže. Navrhuje návrat ke svobodnému bankovníctví, bez monopolu centrálních bank. Tuto tezi dnes propaguje neúspěšný kandidát na prezidenta USA Ron Paul.¹²

Chicagská škola

Jejími hlavními představiteli jsou Frank Knight, Milton Friedman, George Stigler, Theodor W. Schultz.

Chicagská škola má víru společnou jako škola rakouská. Víru ve svobodné trhy (laissez-faire) a pochyby o smysluplnosti státních zásahů do ekonomiky. Tato škola používala metodologický pozitivismus. Ten vychází z toho, že jsou-li závěry teorie v souladu s ekonomickou realitou, jsou pravdivé (včetně předpokladů, na nichž teorie spočívá). Tato metodologie odlišovala chicagskou školu od keynesiánství i od rakouské školy.

Friedman rehabilitoval kvantitativní teorii peněz a nově ji interpretoval do podoby kvantitativní teorie. Ta ukazovala stabilní charakter poptávky po penězích a popírala krátkodobou neutralitu peněz. Jakékoliv změny v nabídce peněz jsou pro ekonomiku šoky,

---

¹¹ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 209-234.

¹² RON, P.: *GOLD, PEACE AND PROSPERITY*. Alabama: Ludwig von Mises, 1981, s. 91.

mění ceny i reálné veličiny. Inlace je výlučně peněžním jevem. Dochází k ní jen ta, že nabídka peněz roste rychlejším tempem než reálný produkt.¹³

3.7 Peníze na Českém území

První prameny o penězích v naší zemi nacházíme především v pracích zahraničních autorů z Franské a Maurské říše. Vyslanec (zvěd) židovského původu Maurské říše Jakob Ibn Ibrahim, který měl za úkol zmapovat nové cesty a možnosti pro obchodování zmiňuje, že Praha je tržištěm otroků a denár se zde směňuje s kousky plátna (odtud pojem platit) v poměru 1:10.

Po nástupu ražebního monopolu panovníkem se na našem území střídala různá platidla od startérů, denárů, brakteátů, grošů, tolarů až po naše dnešní koruny.

V této kapitole zmíním dvě významné události. Na jedné straně hyperinflační situaci v době Pobělohorské, na straně druhé, stabilizace měny Aloise Rašína při zrodu 1. Republiky a necitlivou měnovou reformou v roce 1953.

Inlace doby Pobělohorské 1620-1623

Není snad kromě měnové reformy v roce 1953 většího spekulativního útoku na měnu, než jako tomu bylo v době Pobělohorské. V březnu 1621 nařídil místodržící Karel Lichtenštejn razit tolary nižší jakosti, údajně proto, že sousední kurfiřti a vévodové svoji minci již zlehčili (znehodnotili).

Jak ukazuje následující tabulka, obsah čistého stříbra se neustále snižoval. Hlavním důvodem bylo, ale financování války na nákup konfiskátů a pronájmem mincoven v rakouských a českých zemích.

---

¹³ HOLMAN, R. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H.Beck, 2005, 3.yyd., s. 448.

Tabulka č. 1: Znehodnocování krejcaru

1621	jakost	Jakost stříbra o 253 gramů	Obsah čistého stříbra
Březen	0.531	10 tolarů = 120 krejcarů	0.112g/krejcar
Září	0.281	48 krejcarů	0.0541g/krejcar

Zdroj: vlastní zpracování, data z: *Peníze v Českých zemích*

Bouře, ale měla teprve nastat. Konsorcium (15. členné mezi nimi např. Albrecht z Valdštejna) vedené nizozemským bankéřem de Wittem nabídlo 6,1 milionu zlatých. Smlouva obsahovala monopol na ražbu mincí a koupi veškerého stříbra z dolů i od obyvatel. 1. dubna 1621 vstoupil platnost zákon o stahování starých kvalitních mincí, včetně grošů. Tento zákon uvěznil poddané koruny české ve slepé uličce. Lidé, nemající nové peníze, nemohli si nic koupit a museli dobré mince vyměňovat za inflační. Konsorcium vyslalo po městech a vesnicích jednatele a náhončí, kteří za inflační peníze kupovali dobré peníze s velkou ztrátou pro jejich držitele. Tyto důsledky uvolnily cestu tehdejšími monopolistům, kteří skupovali pozemky a poddané za bezcenné mince. Výsledky tohoto procesu můžeme vidět na Malé straně v Praze, kde zmizlo ze světa 20. domů a na jejich troskách byl postaven Valdštejnský areál.

Měnová reforma 1919

Zcela opačná situace nastala v mladičském Československu. Navzdory, že všechny okolní ekonomiky zažívali hyperinflační požáry vlivem ohromného tisknutí peněz, jejímž cílem bylo co nejrychleji se zbavit válečných půjček, bylo Československo naprostou výjimkou. Inflační politika z pohledu státu je velice efektivní na druhou stranu ji nejvíce pocítí spotřebitelé, kterým razantně klesá životní úroveň. Veškeré úspory se stávají doslova bezcennými. Ve Výmarské republice byl tento zřetel nejvíce evidentní. Celkový objem peněz v oběhu, čítající na začátku roku 1921 120 miliard marek, dosáhl v prosinci částky 497 000 000 bilionů.

Hrozbám podobných jako ve Výmarské republice předešel první ministr financí Československa Alois Rašín, který ze dne 3 na 9. Března 1919 uzavřel hranice. Veškeré

rakouské peníze byly na území státu okolkovány (cca 4,7 miliardy korun), aby se tak dali dočasně odlišit od bankovek rakouských. Na zbývající část byl vydán 1% vládní dluhopis, znějící na jméno a nepřevoditelné.

Cílem reformy bylo vytvoření samostatné emisní banky, osamostatnění peněžního oběhu od Rakousko-Uherského, likvidace inflačních peněz, vytvořit deflační politiky s výhledem fixace na zlatý standard.

Rašín byl metalistou, zastáncem zlatého standardu, který měl novým československým penězům poskytnout důvěru na světových trzích. Vycházel tak z úspěchů rakousko-uherské koruny, která od vzniku 1892 až do roku 1914 měla stabilní kupní sílu, stabilní kurz s volnou konvertibilitou na bázi zlatého standardu.

Aby dosáhl svého cíle, musel postupně stahovat bankovky z oběhu. To se dělo jednoduše pomocí daní, peníze takto vybrané nebyli použiti k fiskálním účelům vlády, ale byli likvidováni. Tak se docílilo, že objem peněz a cenová hladina se vrátila na předválečnou úroveň. Po atentátu na Rašína však byl plán zlatého standardu zavrhnut a vláda se postupně pouštěla do inflační politiky.

Následující tabulka znázorňuje jednotlivé ekonomické sektory. Celkem bylo předloženo ke kolkování 7, 157 mld. korun, to představuje 34,3 % oběživa Rakouska-Uherska. Kolkování se nejvíce se dotklo domácností, kde bylo z celkového objemu 5, 149 miliard drženy domácnostmi vráceno okolkovaných 2,696 mld. Kčs do oběhu. Tedy přibližně 50% původní měnové zásoby drženou domácnostmi. Zbývající polovina byla nahrazena 1% státním dluhopisem. Výše úroku byla stanovena na nízké úrovni vzhledem k poválečné obnově v Československu na jedné straně. Na straně druhé, se předpokládalo, že se Československá měna připojí na zlatý standard. A ten vyžaduje stabilní, neinflační měnovou zásobu. Jakýkoliv vyšší úrok než 1% by tento cíl narušil.

Tabulka č. 2: Kolkování při měnové reformě

Předloženo ke kolkování	7,157 mld. K
– z toho: domácnosti	5,149 K
státní pokladny a na mzdy	2,008 K
Okolkováno a vráceno – domácnostem	2,696 K
státním pokladnám a na mzdy	2,008 K
<i>Celkem okolkováno</i>	<i>4,704 K</i>
zadrženo a kryto 1 %-ními státními dluhopisy	2,453 K

Zdroj: Sborník textů 50 let od úmrtí Stalina, měnové reformy

Měnová reforma 1953

Měnové reformy probíhali od konce 2. Světové války ve většině Evropských zemí s výjimkou Velké Británie, Švýcarska, Švédka, Španělska a Portugalska. Řešila se tak problematika nahrazení starých znehodnocených peněz někdy i okupačních novými, ale i přizpůsobení novým finančním pravidlům (Brettenwoodský systém).

Cílem reformy v Československu byla odluka od Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, následně připojení (fixace) k ruskému rublu, zrušení přidělového systému, likvidace černého trhu, anulace všech finančních aktiv z dob před 1945, stanovení zlatého obsahu koruny a nové zlaté parity k dolaru jako 7,20 Kč.

Těmto cílům předcházelo vznik Státní banky československé řízené Státní plánovací komisí, která přebírala sovětský model plánování.

Výsledek byl však zdrcující, postihující nejen „kapitalisty“ jak tehdy prohlašoval režim, ale každého střadatele. Všechny naspořené peníze do 300kč na osobu byli vyměněny v poměru 1:5, zbytek v poměru 1:50. Vklady občanů, kteří nikoho nezaměstnávali, se přepočítávali odstupňovaně, částky nad 50 tis. v poměru 30:1, životní pojistky v poměru 50:1. Množství oběživa 52,1 mld. Kčs bylo vyměněno za 1,4 mld. Kč

Nejtvrdší ekonomický dopad měla měnová reforma na zemědělství. Nejen že byli postiženi soukromí zemědělci tím, že přišli o peněžní prostředky, ale došlo i ke snížení výkupních cen zemědělské produkce v poměru méně příznivém než 5:1. Index těchto cen (1937 = 100) byl v r. 1952 405, o rok později 93,5, z toho např. u pšenice 64,8 a u jatečného skotu rovněž 64,8.

3.8 Zlatý standard

Zlatý standard se ve světě neobjevil náhle, byl to proces, který byl způsobován značnými vlivy. Jak jsem zmínil v předcházející kapitole. Lidé různých království byli zaprodáváni do otroctví kvůli spekulantům, kteří s měnou manipulovali, snižovali podíl stříbra, zlata v minci podle svých představ. Tím snižovali nejen kreditibilitu dané měny, ale také okrádali střadatele. Nebylo proto divu, když v pozdějších dobách lid odmítal používat různé státní měny a nahrazoval je vlastními.

To byl příklad Francouzské revoluce, kdy v letech 1790-1796 byli do oběhu spuštěny asignáty, jejímž úkolem bylo krýt francouzský deficit.

Původně měly být asignáty kryty konfiskovaným církevním majetkem (de facto poukázky na přiděl církevní půdy), ale bylo jich vytištěno příliš mnoho (inflační emise), což vedlo k jejich devalvaci. Reakcí Národního shromáždění bylo ustanovení asignátů zákonným platidlem. Dalším opatřením byla regulace cen (stanovení maxim). To však nutně vedlo k selhání cenového systému. Již po druhé emisi asignátů v roce 1790 začalo docházet k postupnému rozkladu francouzského systému manufaktur, nárůstu nejistoty, poklesu spořivosti, nárůstu spekulací a korupce.

Obchodování s jakoukoliv jinou měnou, než byl francouzský asignát, byl zločin proti Republice a dotyčný mohl počítat nejen s vysokými pokutami, ale také skončit pod ostří gilotiny. Jak řekl Marat v *Příteli Lidu*¹⁴ „Smrt je jediný patřičný trest pro osobu, která takto ukryla své peníze“

---

¹⁴Marat Paul. [online]. [cit.24.2.2013]. Dostupný z:<<http://leccos.com/index.php/clanky/marat-jeanpaul>>.

K papírovým penězům vydávané státem se ale i přidávali padělatelé a nepřátelé z okolních zemí. Nejvíce padělaných vysoce kvalitních zásilek přicházelo z Londýna. Jeden z nákladů, který byl zadržen generálem Hochem, měl nominální hodnotu 10 000 000 franků/4000 000 000kč. Inflační měna byla zrušena v roce 1796 a postupně nahrazována kovovými mincemi, nejdříve u malých obchodníků, kterým ještě zbili nějaké mince z dob předrevoluční a později si nacházeli cestu mince z celého světa. Trvalo však dalších 40. let než se kapitál, průmysl, obchod a úvěry dostaly na předrevoluční úroveň.

V následující tabulce č. 3 jsou uvedeny údaje z knihy *Gazette de France*, kde lze pozorovat hyperinflaci v době Francouzské revoluce. Cílem mělo být splacení dluhů, která Francie vytvořila během války v Americe a dále pak řada let neúrody, která v předvečer Francouzské revoluce panovala. Lid nekřičel „Pryč s Králem, Pryč s Církví“, ale křičel „My chceme chléb“ avšak revoluce životní situaci mnohem zhoršila. Zatímco v květnu 1796 stál bochník chleba 80 franků/6400kč a o něco později se za papírové peníze nedalo koupit vůbec nic.

Tabulka č. 3: Ceny v období Francouzské revoluce

Denní potřeby	1790	1795	1796
bulš mouky	40cent./ 160kč	45\$/900kč	
bulš slámy	18cent./72kč	10\$	50\$
fůra dřeva	4\$/1600kč	500\$/200000kč	2500\$/1000000kč
bulš uhlí	7cent./ 28kč	2\$/800kč	
libra cukru	18cent./72kč	12,5\$/5000kč	
Libra mýdla	18cent.	8\$/3200kč	
libra svící	18cent.	8\$	40\$/16000kč
hlávka zelí	8cent./32kč	5,5\$/2200kč	
pár bot	1\$/400kč	40\$/16000kč	
25 vajec	24cent./96kč	5\$/2000kč	
	kurz: 1\$ = 20kč k roku 2012		
	1\$ v roce 1900 měl kupní hodnotu dnešních 20 dolarů		
	1.bulš= 35 litrů		
	1. libra = 0,453 kg		

Zdroj: *vlastní zpracování*, data z: < <http://www.mises.cz/literatura/inflace-papirovych-penez-ve-francii-24-kapitola-emise-noveho-papiru-76.aspx>>

Podobně jako ve Francii probíhalo znehodnocování peněz také v Americe během občanské války v letech 1861 - 1865. Země Severu chrlily stovky nekrytých milionů dolarů (greenbacks) na financování války. Výsledkem bylo více jak dvojnásobné zdražení cen. Mnozí občané Spojených států bojkotovali měnovou politiku greenbacků a začali i pod hrozbou trestu používat soukromé peníze.

Jak píše James Madison ve *Federalistovi* č. 44, právo razit mince se jednotlivým státům unie odebrává a ponechává Konfederaci v jejich rukou a v rukách Kongresu, přičemž Kongres měl výlučné právo upravovat stupeň její ryzosti a hodnotu. Madison argumentuje, že pokud by každý stát měl právo upravovat hodnotu svých mincí, by bylo možná tolik různých měn, kolik je států, to by podle něj mohlo překážet jejich vzájemnému styku, hodnota mincí by se dala měnit se špatnou platností, což by poškozovalo občany jiných států a podněcovalo by k nevráživosti mezi jednotlivými státy. To by mohlo poškodit jméno celé Konfederace.¹⁵

Madisonova skepse lidem, že by si sami rozhodli, jakou měnou budou používat je však zavádějící. Již v té době na druhé straně Atlantiku existovalo 250 státeků a měst budoucího Německa používalo, které používalo 113 zlatých a stříbrných měn různých evropských států mezi sebou. Nebyly zde žádné zákony, které by jednu měnu unifikovaly.

I přesto o 60 let později od Madisonova článku v době války Severu proti Jihu se začnou v Kalifornii tisknout soukromé peníze. Od čtyřicátých do šedesátých let 19. století zde sídlilo mnoho soukromých ražebných dílen. Mince těchto dílen byly používány, protože soukromé peníze měli větší důvěryhodnost než státem emitované inflační *dollary*. Měli vyšší standard, protože byly chráněny pouze pověstí jejich majitele. Každý majitel měl zájem na tom, aby jeho mince byly nejpoužívanější, kdyby chtěl s touto měnou manipulovat brzy by byl zničen konkurencí, protože nemohl nutit ze zákona spotřebitele jakou měnu mají používat. Lidé v té době věřili ve zlato, říká Frank Taussing, „Každý dlužník měl své právo splatit svůj dluh znehodnocenými penězi. Kdyby to však udělal věřitel. Byl by uveřejněn v novinách a prakticky by jeho měna byla bojkotována“.¹⁶

3.7 Podstata zlatého standardu

Poprvé je uveden do praxe v roce 1821 Velkou Británií. Na sklonku 19. Století se pak přidávají nové velmoci jako Prusko, USA, Francie. Se zlatým standardem koexistovalo

---

¹⁵ HAMILTON, J., MADISON, J., JOHN, J.: *Listy federalistů*. Bratislava: Kaligram, 2002, s. 704.

¹⁶ RON, P.: *GOLD, PEACE AND PROSPERITY*. Alabama: Ludwig von Mises, 1981, s. 91.

několik experimentů usilující o vybudování úplné měnové a hospodářské spolupráce – Latinská měnová unie zahrnující Francii, Belgie, Itálii, Švýcarsko a později i Řecko započala od 1865 a trval až do roku 1927. Začalo tak plnit funkci společné měny. Šlo o bimetalické uspořádání, založené původně na stříbře a posléze rovněž na zlatě, umožňující oběh směnitelných, zpravidla stříbrných a zlatých mincí ve všech členských zemích.

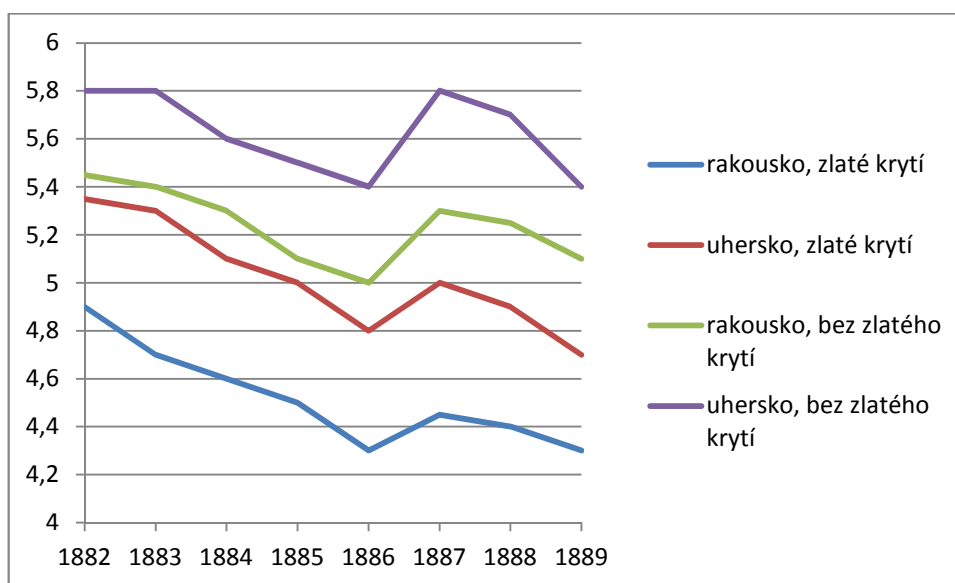
Mezi oběma kovy přitom platil pevný konverzní kurz 15:1. Systém byl závislý na koordinaci mezi centrálními bankami členských států. Nicméně projekt vyšuměl do ztracena, jakmile vzala za své politická vůle jej podporovat. Centrální banky opustily společná pravidla a místo toho prosazovaly vlastní monetární politiky. Úplný zánik přišel poté, co se prázdnu státní pokladnou soužené vlády Francie a Itálie uchýlily k vydávání papírových, zlatem a stříbrem nekrytých bankovek.

Zlatý standard dával důraz na dodržování zodpovědných hospodářských politik. Nastoloval jak politický, tak měnový řád. Systém řídily vzájemně spolupracující centrální banky jednotlivých států.

Zlatý standard byl založený na magičnosti, kterou si vytvářel po staletí, už od starověkých faraonů. Toho si uvědomoval i John Maynard Keynes, třebaže zlaté krytí považoval za hlavní důvod vzniku Velké Hospodářské krize v 30. letech, charakterizoval tuto již od doby železné přitažlivou komoditu, i co by nástroj stability a důvěry

Graf č. 1 ukazuje hypotetické výnosy dluhopisů se zlatým krytím a bez něho. Zlato citelně znemožňuje manipulaci s měnou, dává větší důvěru, jistotu věřiteli, že stát své závazky dodrží, proto je i jejich výnos mnohem nižší. Vyšší výnos u Uherska je dán vyšší zadlužeností veřejného sektoru než u Rakouska. Dále v Rakousku se od druhé poloviny 19.století zvyšuje razantně produktivita práce vlivem mechanizace výroby. Z grafu je také patrné, že Rakousko-Uhersko sice mělo svoji společnou měnu, ale fiskální politika těchto zemí byli na sobě nezávislá.

Graf č. 1: Výnosy rakouských a uherských dluhopisů se zlatým krytím a bez něho

Zdroj: Pavel Kohout, data z: Euro vs. Koruna

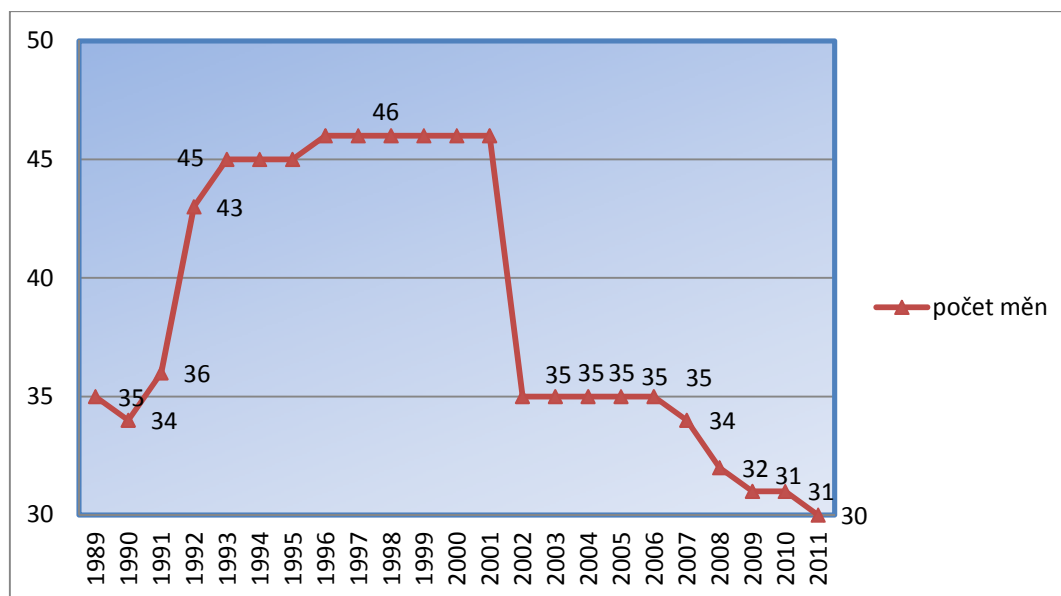

4. Praktická část

4.1 Vývoj měn v Evropě v letech 1989 - 2011

Následující graf znázorňuje měnovou desintegraci způsobenou na začátku devadesátých let rozpadem zemí sovětského rublu a zemí bývalé Jugoslávie. Tento stav vytrval až do roku 2001, kdy došlo k měnové integraci v rámci vstupu do EMU a přijetí eura některými členskými státy Evropské Unie. Jak je z něj patrné v roce 1990 poklesl počet měn vlivem sjednocení Německa. Následuje prudký růst vlivem rozpadu sovětských republik na 43 měn. V roce 1993 dojde k odluce Československé měnové unie na dvě nezávislé měnové entity. V roce 1996 je zavedena ukrajinská hřivna a počet měn je až do roku 2002 na maximální úrovni 46. měn. Po roce 2002 vlivem vstupu členských států Eu do společné měnové unie se počet měn v Evropě zastavil na počtu 31 k roku 2011. Ačkoliv posledních 10.let počet měn klesá, z hlediska geopolitické velikosti kontinentu je Evropa stále nejpestřejším měnovým rájem na Světě.

Graf č. 1: Vývoj měn v Evropě v letech 1989 - 2011

Zdroje: vlastní zpracování

4.2 Vývoj zlatých rezerv ČNB

Již brzy po vzniku Československa se na našem území opakoval stejně nostalgická situace, jaká zde byla naposledy při stavbě Národního divadla. Z každého koutu Republiky, lid posílal kousky zlatých plíšků, stříbrných mincí v dobré víře, že bude vytvořen základní kredit československé národní banky.

Dále zlaté rezervy tvořilo dovezené zlato z Ruska. Podle účetních dokladů Legiobanky tvořila část pokladu přesně 69 445 zlatých rublů a 3010 zlatých amerických dolarů. Větší část byla ve zlatých sliticích a 1/5 v mincích. Většina zlatých rezerv byla nesmyslně, vlivem diplomatických nót a záruk uložena v Anglické bance 88 433 kg pouze 6 336 kg bylo v Československu.

Z českého pokladu se vrátila pouze malá část. Britové, československé rezervy používali na financování výzbroje a výstroje, kterými Britové vybavili naše jednotky na západě. Část zlatého pokladu uložená v Basilejské bance pak byla použita Hitlerem na financování Východní fronty.

Do roku 1989 se podařilo úroveň zlatých rezerv vrátit na předválečné období. Po tomto období nastává pro zlaté rezervy doba temna. Postupně, jak vidět z následující grafu dochází ke snižování na současných 11.tun (3.tuny na zahraničních účtech).

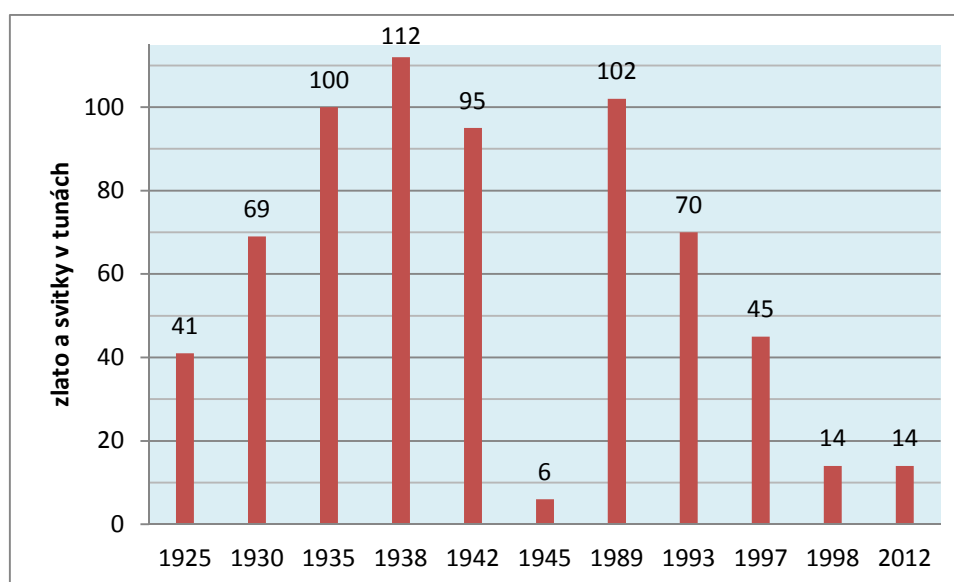
ČNB tak činila na doporučení Světové banky, která místo této komodity začala doporučovat nákupy dluhopisů a měn cizích států.

Z dnešního pohledu to byl krok nerozumný, ale v tehdejších převažujícím paradigmatu to bylo správné rozhodnutí.

Následující graf č. 3 znázorňuje vývoj zlatých rezerv ČNB v letech 1925 – 2012. Je z něj patrné, že v letech 1925 až 1938 docházelo podstatnému nárůstu zlatých rezerv a to o 36,6% což je 3% ročně. Tento nárůst byl zpočátku především způsoben atmosférou první republiky, tedy vytvořit národní poklad a napojit měnu na zlatý standard. Během války byli

zlaté rezervy ČNB sražení na svá historická minima. Ze 112 tun v roce 1938 na 6 tun v roce 1945 což představuje 6,72% předválečné zásoby. Tento vývoj zlatých rezerv byl způsoben především, že převážnou část svých zlatých rezerv byly uloženy v Bank of England. Tyto rezervy pak byly použity na financování exilové československé vlády a zahraničního odboje. V letech 1945 až 1989 se vládě daří znovu vrátit zásobu zlatých rezerv na předválečnou úroveň a to na 102 tun v roce 1989. Po roce 1989 dochází během 9 let poklesu zlatých rezerv o 14% ročně, což je nejrazantnější snížení zlatých rezerv v historii ČNB. Od roku 1998 se udržuje stabilní hladina zlatých rezerv na 14. tunách, z nichž 3. tuny jsou v zahraničních depozitech, to odpovídá 15,68% maxima předválečného objemu.

Graf č. 2: Vývoj zlatých rezerv ČNB v letech 1925 - 2012

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Kupní síla peněz a zlata v letech 1800 - 2010

Ještě před sto lety, kdybychom předstoupili před dav lidu a garantovali jim, že se jim dobře postaráme o jejich peníze s benefitem v průměru 3% znehodnocení ročně, asi by nás zavřeli do nejbližšího sanatoria pro ducha nepřítomné

Teprve J.M. Keynes prohlásil, že tisknutí peněz a následná inflace je normální, že je mazivem ekonomického soukolí.

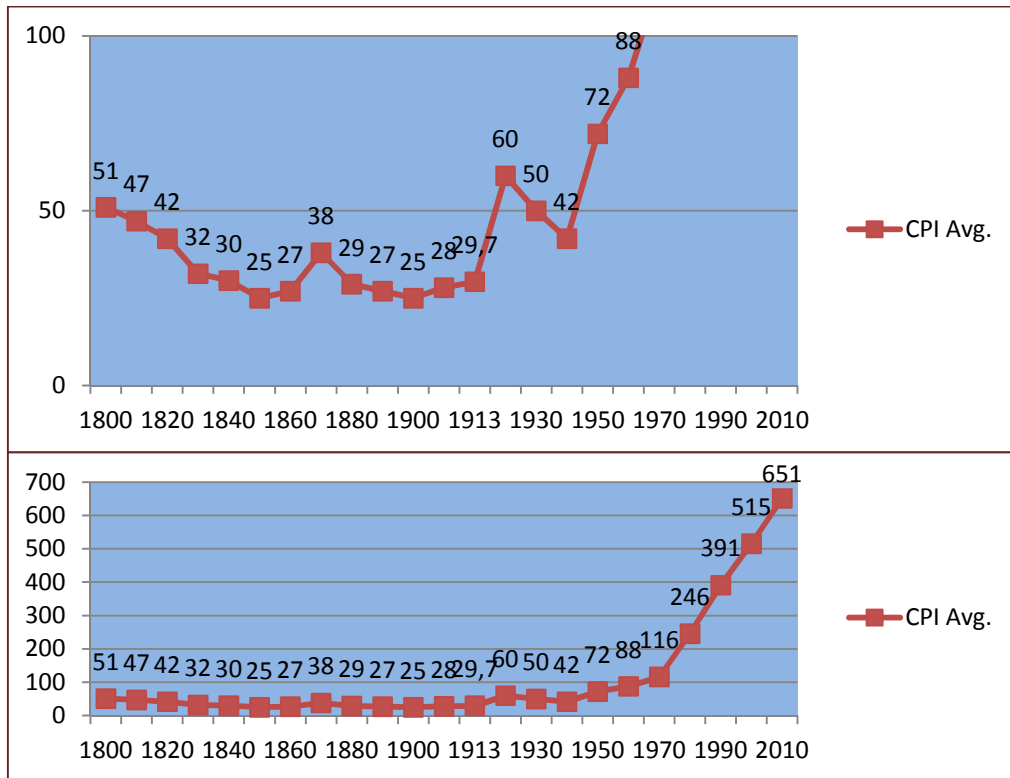
Samozřejmě, můžeme namítnout, že inflace existovala i v dobách před keynesiánský, ale tato inflace byla dočasná, způsobená válkami, vynálezy, objevení nových nalezišť nerostného bohatství či klimatickými změnami, po ní následovala doba deflace.

Kdybychom se hypoteticky narodili na začátku 19. století, naše naspořené peníze schované do postele by se po většinu našeho života zhodnocovaly. Ceny zboží v té době klesaly stejně tak, jako pro nás ceny zboží elektrotechniky, kdy během pár měsíců mohou ztratit polovinu své hodnoty.

Následující graf znázorňuje průměrný Index spotřebitelských cen v USA od roku 1800. Z něj je patrné, že ceny zboží si udržovali stejnou cenovou hladinu po celé 19. století. Až do vzniku Federálního rezervního systému v roce 1913, kdy dochází postupnému uvolňování peněz do peněžního oběhu. Jak je patrné, prvních šest dekad až do dob Občanské války se dolar zhodnocoval. Za období od roku 1800 do roku 1840 klesl o 25 jednotek procentního bodu. Zvrat nastal v době Občanské válce, kdy CPI mírně vzrostl na 38 jednotek procentního bodu, ale vlivem zlatého standardu bylo toto inflační období zažehnáno a v roce 1880 byla cenová hladina na úrovni 20. let 19. století. Prudkému nárůstu cenové hladiny došlo nejen po vytvoření Federální rezervní banky, ale i po opuštění zlatého standardu v roce 1933, kdy cenový index vyletěl téměř o svoji polovinu z 30 na 60 procentního bodu. K dočasnému zvratu došlo po summitu v Brettonwoodu, kde se stanovilo, že dolar bude světovou měnou vázanou na zlato. Mnoho států reagovalo na tento následek skupováním dolaru jako devizovou rezervu, což zvýšilo důvěru dolaru na světových trzích a zároveň poklesu CPI.

Od roku 1971, kdy byl Brettonwoodský systém zrušen vyletěl CPI amerického dolaru do dnešních dnů na neuvěřitelných 651 procentního bodu. To je šestadvacetinásobek hodnot CPI přibližně z roku 1933.

Graf č. 3: Průměrný CPI amerického dolaru v letech 1800 - 2010

Zdroj: vlastní zpracování, data z: < <http://mykindred.com/cloud/TX/Documents/dollar/>>.

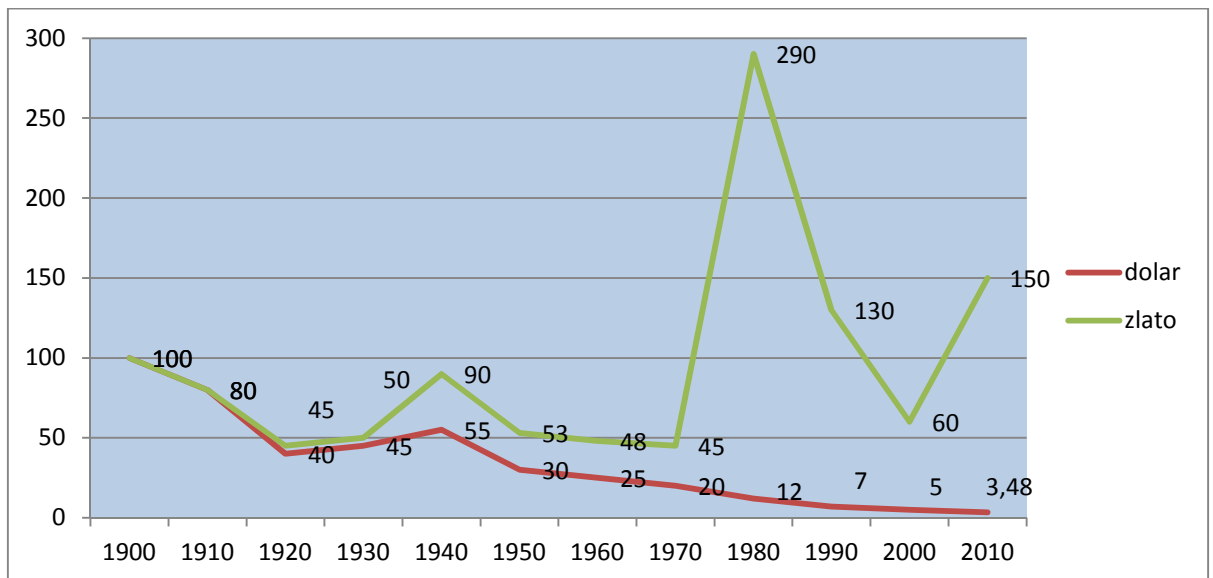
Kupní síla zlata byla od začátku minulého století podobná jako kupní síla dolaru. To bylo především dáno fixací dolaru na zlato.

Jak je patrné z grafu č.5 zlato a dolar do 30. let bylo ve vztahu silné konvergence. Po Velké hospodářské krizi a především po reformním zákonu z roku 1933, který definitivně ukončil zlatý standard v USA, nastává diferenciací kupních sil zlata a dolaru.

K další razantní diferenciaci došlo v roce 1971, kdy na návrh Nixonovy administrativy je zrušen Brettenwoodský systém vázaného dolaru na zlato, to vyvolalo masivní nákup zlata a jeho strmý růst parity. Po poklesu cen v 90. letech, je zlato na svých historických minimech až do teroristického útoku na Světové obchodní centrum v roce 2001.

Přestože, zlato vykazuje jednoznačné výkyvy, investiční rizika, je mnohem vhodnější uchovatel hodnoty nežli dolar. Od roku 1971, kdy se zlato stalo předmětem tržních vztahů, vykazuje mírný růst zhodnocení.

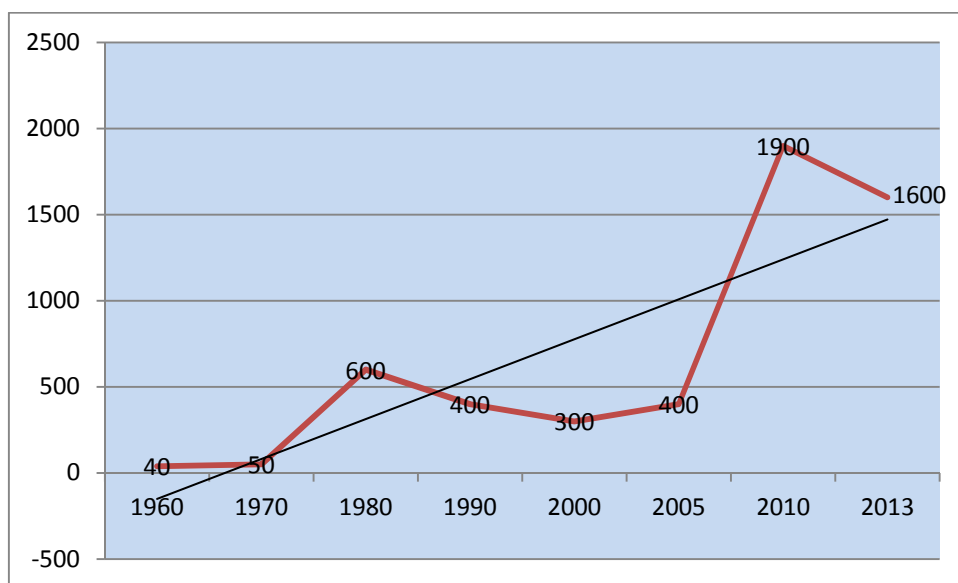
Graf č. 4: Kupní síla dolaru a zlata

Zdroj: vlastní zpracování, data z: <<http://www.ascez.cz/publikace/2011/02/>>

Graf č. 7 znázorňuje vývoj ceny za unci v dolaru. Trojská unce zlata je rovna 31,104 g. Současné hodnoty vlivem ekonomické krize se pohybují v rozmezí 1400 až 1900 dolarů za trojskou unci. To je 901 Kč až 1225 Kč za gram zlata. Jak je patrné ještě v roce 2005 byla cena za gram kolem 258 Kč. Během krize cena zlata vzrostla 4krát o původní cenu z roku 2005. Mnohem progresivnější růst byl, ale v roce 1971, kdy během 10 let vzrostla cena za trojskou unci z 50 na 600 dolarů. To je dvanáctinásobek ceny trojské unce roku z roku 1971.

Graf č. 5: Cena zlata v US/ unce v letech 1960 – 2013

Zdroj: vlastní zpracování

Zajímavost

V České republice se nachází celá řada geologických ložisek o celkové hmotnosti cca 400 tun, ta jsou jedna z největších v Evropě, avšak vliv zájmových skupin nedovoluje těžby ani další průzkumy. Při současných hodnotách zlata 900 – 1100 Kč/g by představovala potencionální hodnotu 400 miliard Kč.¹⁷

4.4 Maastrická kritéria jako druh zlatého standardu

Jeden pilíř maastrichtského chrámu, jehož cílem bylo ekonomicky přeměnit Společný trh (rozšíření volného pohybu zboží o volný pohyb dalších hospodářských faktorů, je zpravidla chráněn společnými pravidly hospodářské soutěže) na Měnovou Unii (společný trh doplněný o společnou měnu, zahrnující jednotný měnový systém a centrální banku) a dále pak vytvořit cestu směrem k Hospodářské unii (plná integrace členských států v nadnárodních orgánech odpovědných za vytváření společné hospodářské politiky včetně

¹⁷ Asociace české zlato, Dostupný z: <<http://www.ascez.cz/publikace/2011/02/>>.

existence jednotného daňového systému) má pro naši práci z pohledu zlatého standardu velký význam neboť konvergenční kritéria jsou analogií zlatého standardu.

Konvergenční kritéria pro přijetí do Evropské měnové unie

Kritérium cenové stability – průměrná míra inflace by neměla přesáhnout o více než 1,5 procentního bodu průměrnou inflaci ve 3 zemích s nejlepšími výsledky

Kritérium úrokových sazeb – průměrná dlouhodobá nominální úroková míra v posledních 12 měsících před hodnocením nemá přesahovat průměrnou úrokovou míru 3 zemí s nejnižší inflací o více než 2 procentní bod

Kurzové kritérium – zapojení měnové kurzu do ERM II (udržení kurzu uvnitř fluktačního pásma $\pm 15\%$ po dobu minimálně 2 let

Kritérium rozpočtové stability – deficit veřejných rozpočtů nemá překročit 3% HDP a velikost veřejného dluhu nemá přesáhnout 60% HDP.

Na první pohled nám tento výčet kritérií možná přijde dosti technokratický. Nebudu se zde zabývat proč byli stanoveny jednotlivé parametry kritérií. Co je na nich zcela zásadní, že stanovují pravidla hry, za kterých budou členské státy přijímány do EMU. Tato kritéria jsou analogií zlatého standardu. Bohužel těmito kritérii by se členské státy měly řídit. A právě kvalifikátor měli, poskytuje poměrně velkou volnost měnové politiky členských států EMU.

Článek 104c, stanovil, že členské státy se vyvarují nadměrným schodkům veřejných financí¹⁸ pod hrozbou sankcí, které může Rada uložit členskému státu, včetně pokut, pakliže poruší sjednané podmínky pro schodek veřejných financí na 3% HDP a pro veřejný dluh na 60% HDP. Maximální sankce za nedodržení je obsažena v nařízení 1467/1997 na 0,5 HDP.

---

¹⁸ Článek 104c, Smlouvy o založení EU, data z: < <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11992M/word/11992M.doc>>.

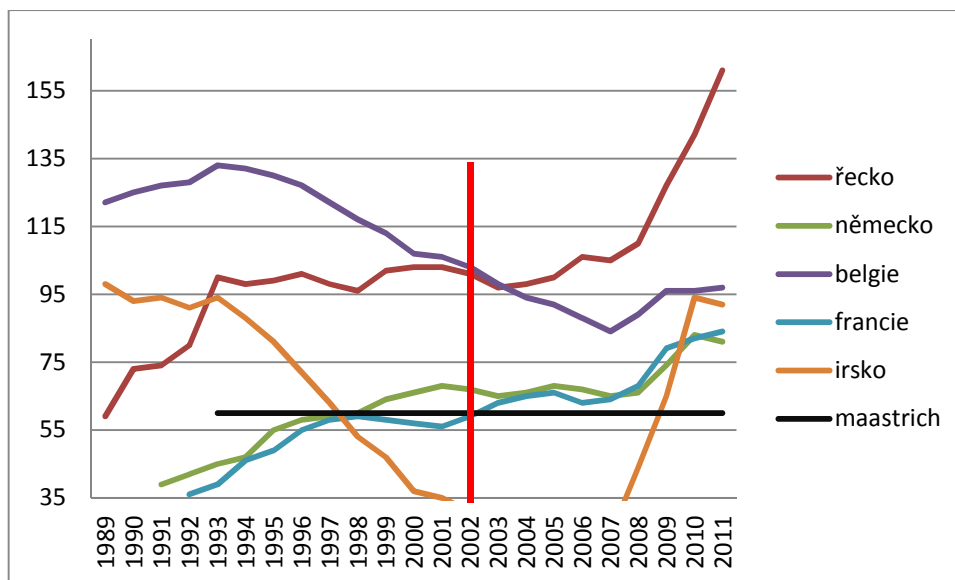
Ačkoliv Maastrichská smlouva a později i Lisabonská smlouva má status mezinárodního práva, tedy je nadřazena právu národnímu, konvergenční kritéria neplnila většina států již v době zavedení eura v roce 2002.

Následující graf zachycuje veřejný dluh v Eurozóně. Jak je patrné, podmínky pro přijetí eura nedodržovaly některé státy již řadu let před jejím přijetím do EMU. V roce 2002 začalo platit euro ve valutové podobě, ale v jeho devizové podobě fungovalo již od 1. ledna 1999.

Od roku 1993, kdy vstoupila v platnost Maastrichská smlouva začínají některé státy snižovat (irsko, belgie) a některé navyšovat (Německo, Francie) své veřejné dluhy na stanovené kritérium 60% veřejného dluhu. Po vstupu do EMU se členské státy této politiky vzdávají a pouštějí se do většího zadlužování, ještě před vypuknutí krize na konci roku 2008.

Zlatý standard pracoval na stejném principu. Měl podobná kritéria, ale neměla žádný vliv na disciplinovanost členských států stejně je tomu i u konvergenčního kritéria.

Graf č. 6: Veřejný dluh k HDP ve vybraných zemích Eurozóny v letech 1989 - 2011

Zdroj: vlastní zpracování, data z: Evropská centrální banka

4.5 Měnové unie vázané na zlato

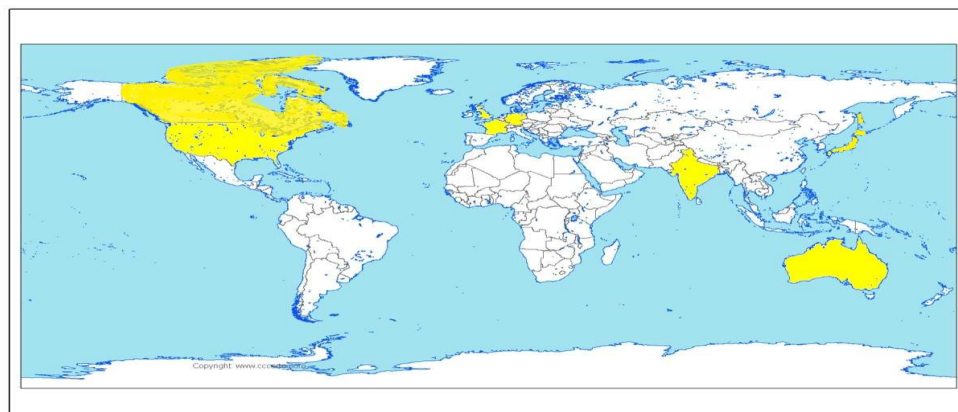
Následující mapy shrnují vývoj posledních 200. let měnových unií, které byly vázány na zlato. Tyto měnové unie byly po celou svoji dobu závislé mezi sebou, až do jejich rozpadu.

Po II. Světové válce byl na summitu v Brettonwoodu vlivem USA stanoven dolar jako hlavní světová měna vázána na zlato a to až do roku 1971.

Země zlatého standardu 1821 – 1936

Následující země vyznačené na mapě používaly měny vázané na zlatý standard. Jednalo se především o Spojené království (1821), Kanada (1853), USA (1873) a Německé císařství (1873). Téměř celý svět od Spojeného království a jeho koloniálních území po Japonské císařství se vyznačoval zlatým standardem. Již před rokem 1821, kdy byl v Británii vyhlášen zákon o čistém zlatém standardu existovalo bimetalistické uspořádání mezi stříbrem a zlatem, ale nedostatek stříbra způsobený válkou s Čínou na konci 18. Století tento standard postupně odsouval na vedlejší kolej. Postupně se přidávaly další země, a tak na konci 19. století zlatý standard ovládal celý svět. Svůj pád začal psát po první Světové válce, kdy mnoho zemí tento systém opustilo, a pustili se na dráhu inflace, aby tak mohli splácet válečné reparace. Nejhůře dopadl dolar USA, který opustil zlatý standard v roce 1933 a devalvoval svoji měnu na 35 dolaru za unci. Zbytek západních ekonomik opouští zlatý standard v roce 1936.

Obrázek č. 1: Země zlatého standardu 1821 - 1936

Zdroj: *vlastní zpracování*

Skandinávská měnová unie (1873-1920)

Členské státy: Švédsko, Norsko, Dánsko.

Tato unie vznikala již od 14.století takzvaná Kalmárská, kdy severská hansovní města začala mezi sebou uzavírat obchodní a celní unie se společnou měnou avšak teprve v roce 1873 se fixuje na zlatý standard. Reagovala tak na vývoj ve světě, kde byl již zlatý standard zaveden.

Obrázek č. 2: Skandinávská měnová unie (1873-1920)

Zdroj: *vlastní zpracování*

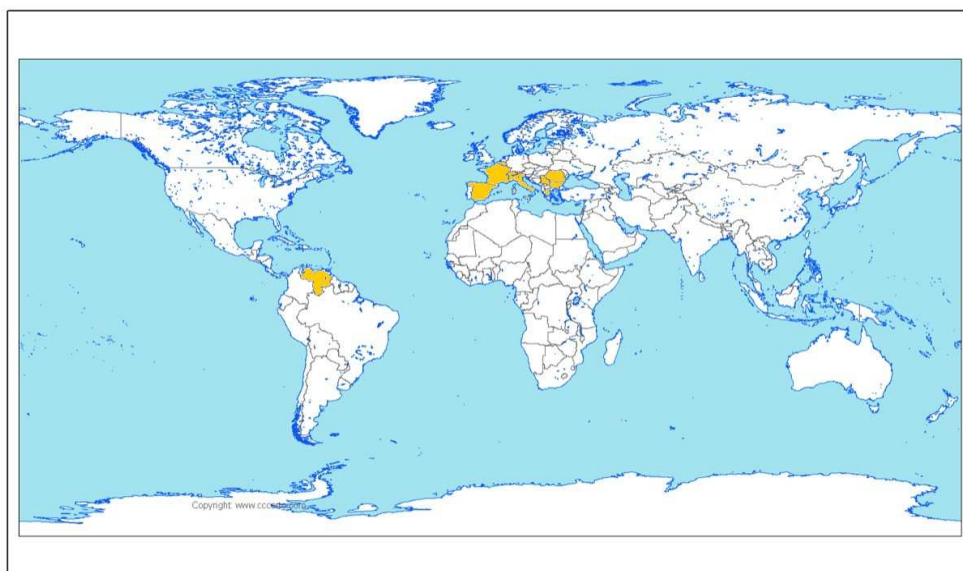
Latinská měnová unie (1865-1927)

Zahrnuje členské státy: Venezuela, Španělsko, Francie, Itálie, Rumunsko, Bulharsko, Řecko, Srbsko

Měnová unie, která existovala v letech 1865 až 1927 spočívala ve stanovení obsahu stříbra v jedné minci každé členské národní měny na 4,5 gramu, případně obsahu zlata v jedné minci každé členské národní měny na 0,290322 gramu, zároveň součástí dohody byla vzájemná volná směnitelnost všech členských měn v poměru 1:1.

Unie byla založena v roce 1865 Francouzským císařstvím, Italským královstvím, Belgickým královstvím a Švýcarskou konfederací. V roce 1868 se oficiálně přidalo Řecké království. Své národní měny dle standardu této měnové unie používaly i Španělské království, Rumunské království, Srbské království, Bulharské knížectví, Venezuela a San Marino, i když nebyly oficiálními členy unie. Unie zkrachovala na nedisciplinovanosti jednotlivých členů především Řecka, které záměrně manipulovalo s měnou.

Obrázek č. 3: Latinská měnová unie (1865-1927)

Zdroj: vlastní zpracování

5. Zhodnocení výsledků

První část práce pojednávala o podstatě peněz, o jejich vzniku, který nebyl, jak se může zdát jednoduchý. Poukázal jsem, že peníze, aby mohly být používány musí mít náboženský status, který dodá společnosti důvěru.

V kapitole historický vývoj peněz jsem rozebíral vývoj peněz od smluvně dohodnutých komodit, jako byli pazourky, náboženské amulety, kůže až k dnešním penězům, zde stojí za povšimnutí pozoruhodný nástup monopolizaci peněz skrz královské výsady a právní předpisy.

Velká část teoretické práce je věnována ekonomickým školám, jejím hlavním představitelům a jejich pohled na problematiku peněz a zlatého standardu. Jejich postoje na teorii peněz jsou do značné části ovlivněny různými sociálními a nábožensko-kulturními determinanty, které popisují v kapitole *Teorie peněz od Antiky po 19. století*.

Vysvětlil jsem co je zlatý standard a představil jsem příklady znehodnocování měny nejen u nás během doby Pobělohorské, ale i z dob Francouzské revoluce a Občanské války v USA, kdy lidé i přes tvrdé tresty jenž jim hrozily, přestali používat peníze státu a začali používat peníze soukromé, vlastně vyrobené.

Praktická část se značně věnuje vztahu mezi zlatým standardem a penězi po empirické stránce. Zmapoval jsem jednotlivé měnové unie se zlatým standardem v posledních 200. letech. Interpretoval jsem zlatý standard jako analogii konvergenčních kritérií Maastrichské smlouvy, u kterých dochází k podobným porušování pravidel jako u bývalých měnových unií se zlatým standardem. Od roku 1993, kdy vstoupila v platnost Maastrichská smlouva začínají některé státy snižovat (irsko, belgie) a některé navyšovat (Německo, Francie) své veřejné dluhy na stanovené kritérium 60% veřejného dluhu. Po vstupu do EMU se členské státy této politiky vzdávají a pouštějí se do většího zadlužování, ještě před vypuknutí krize na konci roku 2008.

Ačkoliv Maastrichská smlouva vymezuje sankce za nedodržování konvergenčních kritérií, do dnešních dnů tak nebylo učiněno žádné rozhodnutí.

Z analýzy zlatých rezerv v ČNB vychází, že v letech 1925 až 1938 docházelo podstatnému nárůstu zlatých rezerv a to o 36,6% což je 3% ročně. Tento nárůst byl zpočátku především způsoben atmosférou první republiky, tedy vytvořit národní poklad a napojit měnu na zlatý standard. Během války byli zlaté rezervy ČNB sraženi na svá historická minima. Ze 112 tun v roce 1938 na 6 tun v roce 1945 což představuje 6,72% předválečné zásoby. Tento vývoj zlatých rezerv byl způsoben především, že převážnou část svých zlatých rezerv byly uloženy v Bank of England. Tyto rezervy pak byly použity na financování exilové československé vlády a zahraničního odboje. V letech 1945 až 1989 se vládě daří znovu vrátit zásobu zlatých rezerv na předválečnou úroveň a to na 102 tun v roce 1989. Po roce 1989 dochází během 9 let poklesu zlatých rezerv o 14% ročně, což je nejrazantnější snížení zlatých rezerv v historii ČNB. Od roku 1998 se udržuje stabilní hladina zlatých rezerv na 14. tunách, z nichž 3. tuny jsou v zahraničních depozitech, to odpovídá 15,68% maxima předválečného objemu.

Graf znázorňující průměrný Index spotřebitelských cen v USA od roku 1800. Z něj je patrné, že ceny zboží si udržovali stejnou cenovou hladinu po celé 19. století. Až do vzniku Federálního rezervního systému v roce 1913, kdy dochází postupnému uvolňování peněz do peněžního oběhu. Jak je patrné, prvních šest dekad až do dob Občanské války se dolar zhodnocoval. Za období od roku 1800 do roku 1840 klesl o 25 jednotek procentního bodu. Zvrat nastal v době Občanské válce, kdy CPI mírně vzrostl na 38 jednotek procentního bodu, ale vlivem zlatého standardu bylo toto inflační období zažehnáno a v roce 1880 byla cenová hladina na úrovni 20. let 19. století. Prudkému nárůstu cenové hladiny došlo nejen po vytvoření Federální rezervní banky, ale i po opuštění zlatého standardu v roce 1933, kdy cenový index vyletěl téměř o svoji polovinu z 30 na 60 procentního bodu.

Z komparace peněz a zlata od roku 1800 do současnosti vidíme, že dochází k divergenci, která probíhá souvztažně od 30. let, kdy se začalo opouštět od zlatého standardu. Nejsilnější divergence došlo na počátku 70.let při zrušení Brettenwoodského systému. Současné hodnoty vlivem ekonomické krize se pohybují v rozmezí 1400 až 1900 dolarů za trojskou unci. To je 901 Kč až 1225 Kč za gram zlata. Jak je patrné ještě v roce 2005 byla

cena za gram kolem 258 Kč. Během krize cena zlata vzrostla 4krát o původní cenu z roku 2005. Mnohem progresivnější růst byl, ale v roce 1971, kdy během 10 let vzrostla cena za trojskou unci z 50 na 600 dolarů. To je dvanáctinásobek ceny trojské unce roku z roku 1971.

Zhodnocení zlatého standardu

Výhody:

Zlato je trvalé, téměř nezničitelné, stabilní uchovatel hodnoty, jeho zásoby jsou omezené na rozdíl od papírových či elektronických peněz.

Dodržování pravidel: centrální banky byly povinny fixovat cenu peněz ke zlatu, proto si nemohly dovolit zvyšovat nabídku peněz rychleji, než rostla poptávka po penězích, jinak by vzrostla cena statků a služeb (včetně zlata). Reálná hodnota národních peněz byla stabilnější a předvídatelnější

Zlatý standard fungoval jako autoregulační, dnes známý Cantillon-Millův systém rovnováh. Prakticky znamená, že pokud obchodní bilance je v přebytku (zvyšuje se množství peněz (zlata) v daném státě), to vede ke zvyšování inflace a následně ke snižování konkurence zboží na zahraničním trhu.

Nulové transakční náklady – dnes je tento argument zastáván příznivci jednotné měny Eura (v České republice jsou tyto průměrné roční trans. náklady kolem 20. mld, což představuje 0,5 HDP), zlato však platilo nejen v dohodnutých zemích jako byla Latinská Unie, ale stejně tak platila všude jinde ve světě až už v Bagdádu, Dillí nebo Washingtonu, všude bylo zlato uznáváno bez toho aby státy museli stanovovat nějaká pravidla v peněžním systému.

Nevýhody:

Právě striktní dodržování monetární politiky se stalo později jablkem sváru, kvůli nedodržování stanovených kritérií. Systém Latinské měnové unie byl založen na koordinaci mezi centrálními bankami členských států. Poté co Francie a Itálie změnila status quo, aby mohly vyřešit své deficitní rozpočty pomocí tisknutím nekrytých peněz. Jakmile se změnila politická vůle, projekt se začal hroutit jako domeček z karet.

Ačkoliv Cantillon-Millův systém rovnováhy je jasný a spravedlivý. Lidé (politici, králové) při odtoku zlata do zahraničí dělali vše proto, aby tomu zabránili. Příkladem nám mohou být Španělé pod vlivem merkantelistů v 16. Století, kteří akumulovali ohromné množství zlata ve své zemi, aniž by k tomu přispůbali cenovou hladinu.

Tento systém je velice svazující nemusí vyhovovat všem. Každá ekonomika má svá specifika počínaje kvantifikovanými údaji a konečně převažující povahové vlastnosti společnosti.

Celkové zhodnocení Zlatého standardu

Fixace kurzu má své výhody i nevýhody. Záleží na tom, z jakého pohledu se na ekonomiku státu díváme, v jaké ekonomické situaci se právě nacházíme a v jakém morálním prostředí vyrůstáme. Tyto faktory jsou na sobě vzájemně závislé. Z ekonomické teorie víme, že jakákoliv fixace kurzu, ať už na zlatý standard, dolar nebo jinou světovou komoditu likviduje účinnost monetární politiky. Tedy národní centrální banka je zbytečná.

Standard, ať v minulosti v podobě zlata, stříbra, dnes v podobě mezinárodních smluv stanovují jasná pravidla, která nejsou vždy dodržována.

Zlatý standard byl samoregulační. Pokud někdo v minulosti začal se svoji měnu cíleně manipulovat v brzké době se tento důsledek vrátil i s úroky. Dnes záleží, kdo tyto pravidla stanovuje a pro koho jsou tato pravidla stanovena. Ne, všichni máme stejně výkonné ekonomiky a už vůbec ne stejné myšlení a morálku, která se značně odlišuje v jednotlivých státech.

V současné Evropě je mnoho států, kterým by zlatý standard prospěl. Jsou to státy, které již několik desetiletí selhávají v monetární politice, kde manipulace s měnou stala národní kulturou. Takto vzniklé měnové unie na bázi zlatého standardu musí mít nejen jednotnou společnou měnovou unii, ale také fiskální unii, aby se zabránilo jednotlivým členům unie spekulativnímu útoku. Jinak bychom se dopouštěli stejné chyby, jako v měnových uniích, které měli společnou pouze monetární politiku.

6. Závěr

Zlato bylo od počátků věků dominantní komoditou, jenž zaručoval smluvním stranám právní jistoty. Praxe nám ukazuje, že jakákoliv manipulace se zlatem vede k zlehčování měny, inflaci, jenž má fatální následky ve všech dobách.

Dnešní svět, který je inflační a bere inflaci, jako běžnou součást ekonomického života zapomíná, že do nedávna tomu tak nebylo. Peníze vázané na zlato udržovali stabilitu měny i jejich kupní sílu, která se mnoho desetiletí neměnila. Tato síla spočívala ve spontánní víře lidu ve zlato, jako nejlepší uchovatel hodnoty.

Monopolizací peněz státem a jejich odlukou, status zlata jako světového arbitra upadá, avšak musíme, sním však počítat jako významného světového aktéra i v 21. století. Současná hospodářská krize, tento stav pouze potvrzuje.

Z uvedených výsledků vyplívá, že zlatý standard se osvědčil jako samo-regulující kvalifikátor ekonomiky. Na jeho postulátu jsou založeny různé světové pakty o fiskální stabilitě Eu, či konvergenční kritéria. Zlatý standard pracoval na stejném principu jako dnešní konvergenční kritéria Eurozóny. Měl podobná kritéria, ale neměl žádný vliv na disciplinovanost členských států.

Tudíž návrat k zlatému standardu v dnešním politicko-ekonomickém paradigmatu nedoporučuji. Náklady v podobě státní spekulaci porušování stanovených pravidel je větší než výnosy, které by měli vést ke stabilizaci ekonomické systému. Zlatý standard není samospasitelný. Je velmi citliví na manipulace pravidel jeho samotných. Jeho plnou náhradou je jakýkoliv smluvní pakt.

7. Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

- 1) BERNSTEIN, P.: *Dějiny zlata*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 384. ISBN 80-247-0455-2
- 2) BRČÁK, J., SEKERA, B.: *Makroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněček, 2010, s. 292. ISBN 978-80-7380-245-5
- 3) CARABINI LOUIS, E.: *Naklonění svobodě, Peníze co je to?* [cit. 19.2 2012]. Dostupný z: < <http://www.mises.cz/clanky/nakloneni-svobode-penize-co-je-to--337.aspx>>
- 4) FIALA, P., PITROVÁ, M.: *Evropská unie*. Brno: CDK, 2010, 2.vyd., s. 801. ISBN 978-80-7325-223-6
- 5) FRIEDMAN, M.: *Za vším hledej peníze*. Praha: GRADA, 1997, 1. vyd. s. 263. ISBN 80-7169-480-0
- 6) HAMILTON, J., MADISON, J., JOHN, J.: *Listy federalistů*. Bratislava: Kaligram, 2002, s. 704. ISBN 80-7149-455-0
- 7) HAYEK, F. *Cesta do otroctví*. Brno: Barrister & Principal, 2008, 2.vyd., s. 86. ISBN 978-80-87029-32-9
- 8) HOLMAN, R.: *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C.H.Beck, 2001, 2.yyd., s. 544. ISBN 80-73- 7179-631-X
- 9) HUME, David – *Of Money*. Essays moral, political, and literary: Indianapolis, Liberty Fund 1985, s. 281-294
- 10) JOCH, R., ŽEGKLITZ, J.: *Přednášky z politické filosofie*, Praha: Občanský institut, 2001, s. 151. ISBN 80-86228-05-3
- 11) MISES, L.: *Lidské jednání*. Praha: Liberální institut, 2006, s. 964. ISBN 80-86389-45-6
- 12) MOTESQUIEU, CH.: *O duchu zákonů*. Český Těšín: Aleš Čeněček, 2003, s.365. ISBN 80-86473-30-9
- 13) PEČINKOVÁ, I.: *EURO VS. KORUNA*. CDK: Brno, 2008, 2. Vydání, s. 121. ISBN:978-80-7325-138-3

- 14) PIKOLA, P.: *Základy práva pro posluchače ČZU v Praze*. Praha: PEF ČZU, 2011, s. 214. ISBN 978-80-213-1758-1
- 15) RON, P.: *GOLD, PEACE AND PROSPERITY*. Alabama: Ludwig von Mises, 1981, s. 91. ISBN: 978-1-61016-196-1
- 16) STANĚK, J.: *Peníze v Českých Zemích*. 1. Vydání. Praha: P.A.S., 1995, s. 240. ISBN 80-901893-1-8
- 17) WOODS, T.: *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. Praha: Res Claritatis, 2008, s. 206. ISBN 978-80-904143-0-3

Internetové zdroje

- 1) *Asignát*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online] [cit. 24. 2. 2013]. Dostupný z:< <http://cs.wikipedia.org/wiki/Asign%C3%A1t>>.
- 2) *Confidence man*. Encyclopedia Britanica, The Free Encyclopedia.[online] [cit. 24.2.2013]. Dostupný z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/132015/The-Confidence-Man>>
- 3) *Dějiny peněz*: [online]. [cit. 24.2.2013]. Dostupný z: <<http://www.chytrous.cz/dejiny-penez/>>.
- 4) *Historical Value of Dollar*. [online]. [cit.24.2.2013]. Dostupný z:< <http://mykindred.com/cloud/TX/Documents/dollar/>>.
- 5) *Jokob Ibn Ibrahim*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online]. [cit. 24. 2.2013]. Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ibr%C3%A1h%C3%ADm_ibn_J%C3%A1k%C3%BAb>.
- 6) *Konec pokladu České republiky*. [online]. [cit. 24. 2. 2013]. Dostupný z: < http://www.demiurg.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=168&Itemid=36>
- 7) *Španělský zlatý věk*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. [online]. [cit.24.2.2013]. Dostupný z: < http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0pan%C4%9Blsk%C3%A9_kolonie>
- 8) *Smlouva o Evropské unii*. [online]. [cit. 24. 2. 2013]. Dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/11992M/word/11992M.doc>
- 9) *Fenomén Stalin: náhoda, nebo nevyhnutelnost/ Padesát let od měnové reformy*, CEP: Sborník č. 26. [online]. [cit. 24. 2. 2013]. Dostupný z: <<http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik26.pdf>>
- 10) *Marat Paul*. [online]. [cit.24.2.2013]. Dostupný z: <http://leccos.com/index.php/clanky/marat-jeanpaul>>
- 11) AKVINSKÝ, T.: *SUMMA THEOLOGICA II – II, Question 77*. [online] [cit. 24. 2. 2013]. Dostupný z:< <http://eawc.evansville.edu/anthology/aquinas77.htm>>

Seznam grafů

Graf č. 1: Výnosy rakouských a uherských dluhopisů se zlatým krytím a bez něho	29
Graf č. 2: Vývoj měn v Evropě v letech 1989 - 2011	30
Graf č. 3: Vývoj zlatých rezerv ČNB v letech 1925 - 2012.....	32
Graf č. 5: Průměrný CPI amerického dolaru v letech 1800 - 2010	34
Graf č. 6: Kupní síla dolaru a zlata	35
Graf č. 7: Cena zlata v US/ unce v letech 1960 – 2013	36
Graf č. 8: Veřejný dluh k HDP ve vybraných zemích Eurozóny v letech 1989 - 2011.....	38

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Znehodnocování krejcaru	21
Tabulka č. 2: Kolkování při měnové reformě.....	23
Tabulka č. 3: Ceny v období Francouzské revoluce.....	25

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Země zlatého standardu 1821 - 1936	39
Obrázek č. 2: Skandinávská měnová unie (1873-1920)	40
Obrázek č. 3: Latinská měnová unie (1865-1927).....	41